

25/2151

CLAIR

VILMOS

**PÁRBAJ
CODEX**

UJ IDÓK IRODALMI INTÉZET R.-T. KIADÁSA

A
HONVÉD TISZTI VÍVÓ KLUB
(H. T. V. K.)

ELNÖKSÉGÉNEK ÉS TAGJAINAK

szeretettel és tisztelettel ajánlja

A SZERZŐ

Országgyűlési Könyvtár

035
2151

PÁRBAJ-CODEX

IRTA
CLAIR VILMOS

A kardpárbaj eredeti fényképfelvétele Rákossy Gyula vívómester termében, a pisztolypárbajok felvételei pedig, a Magyar Atlétikai Club tagjainak szíves részvételével, a hűvösvölgyi erdő egyik tisztásán készültek.

BÁRÓ PERENYI ZSIGMOND

b. t. t., v. magy. kir. belügyminiszter, koronádr.
a Magyar Nemzeti Szövetség elnökének előszavával

HUSZONKILENCEDIK KIADÁS

A m. kir. Honvédség és a m. kir. Csendőrség Becsületügyi Szabályzatának megfelelően újonnan átdolgozott huszonnyolcadik kiadás változatlan utánnomása

UJ IDŐK IRODALMI INTÉZET RT
(SINGER ÉS WOLFNER) KIADÁSA, BUDAPESTEN

Fenntartunk minden jogot.

Felelős kiadó: Hampó József igazgató,

Budapesti Hírlapnyomda és Kiadó R.-T. — Felelős: Nedeczky László.

ELŐSZÓ.

Clair Vilmos Párbaj-Codexre, mely ezúttal a huszonnyolcadik kiadásban kerül a könyvpiacra, hosszú évek tapasztalatának és alapos tanulmányának eredménye.

A lovagias és becsületügyi eljárásnak itt lefektetett szabályait a mi társadalmunk már régen elfogadta; polgári és katonai személyek ezeket tekintik: mérvadónak és ezek szerint járnak el.

Korrekt lovagias felfogás nyilvánul meg ebben a Codexben, mely legtöbb esetben a békés megoldást lehetővé teszi. Ezért a szerzőnek nagy érdeme van abban, hogy évtizedek óta a párbajszenvédély jelentékenyen alább hagyott és napjainkban már igen ritka a súlyos kimenetelli párbaj.

Meg tudom érteni azoknak a felfogását, akik vallási vagy más elvi okokból ellenszik a párbajt, ha ők maguk is szigorúan tartózkodnak mások megsértésétől és megrágalmazásától. De nincs igazuk azoknak, akik a párbajnak könyörtelen szigorral való büntetését és üldözését kívánják, mert ez nem volna méltányos és igazságos mindaddig, míg törvényeink ugyanilyen szigorral meg nem védik a becsületet. Hiszen sokan vannak és mindig lesznek, kívánon is, hogy minél többen legyenek, akiknek az életüknél is drágább a becsületük.

De nem is lehet minden esetben a bírósághoz fordulni, mert a büntető bírói eljárásnak megvan az a nagy hátránya, hogy kénytelen az igazság kiiderítésére a legkényesebb családi ügyeket is szellőztetni, ami gyakran az elszenvedett sértésnél is kínosabb lehet.

A lovagias elégtételadás ma még egy nélkülözhetetlen tényező társadalmi életünkben és annak időelöltti kiküszöbölése a társadalmi érintkezésben elfogadott formák és úri modor teljes eldurvulására vezethetne.

Majd valamikor a jövőben, ha meg tudják teremteni a nemzetek között a világbékét, egy finomult, nagy kultúrájú társadalomban a párbajok is fokozatosan meg fognak szűnni.

De addig, amíg ezek az ideális állapotok bekövetkeznek, a korrekt formák között keresztülvitt lovagias elégtételadás mégis csak jobban illik úri emberekhez, mint a brutális verekedések és a box-párbajok.

A Clair-Codex megmutatja a helyes utat és ha a magyar társadalom meghonosítja azt az eljárást (tudtommal ez Clair Vilmos felfogásával is egyezik), amely Olaszországban is divitt, hogy csak előzetes becsület- vagy párbajbírószági jóváhagyás után van helye a fegyveres elintézésnek, — akkor a párbajok száma a minimumra fog redukálódni.

Báró Perényi Zsigmond

A SZERZŐ ELŐSZAVA.

Tisztelet a fegyvereknek.

Nincsen nemzet a világon, ahol annyi becsületüggyet intéznének el lovagias úton, mint éppen minálunk, Magyarországon. A franciák és olaszok, akiknél pedig a fegyverforgatás egyik alapfeltétele a nemzeti nevelésnek, talán együttvéve sem vívna annyi párbajt, mint mi, magyarok. Ezer év dicsőséges tradíciói, nemzeti függetlenségünk büszke önérzete, fajunk ősi harcias jellege, véralkatunk, szigorú fogalmaink a becsületről s a női eszmény, amelynek még mindig a lovagkor magasztos idealizmusával hódolunk, mind szinte predesztinálnak bennünket a párbajra.

Társadalmunk és igazságszolgáltatásunk hiányos berendezése is jelentékenyen hozzájárul, hogy ez így legyen. A társadalom megtagadja a közösséget a férfival, aki megfelelő elégtételt nem vesz a becsületén esett sérelemért. A törvény pedig alig védi meg a becsületet. A merénylőt, aki az ember anyagi élete és vagyona ellen intéz támadást, halállal büntetik vagy fegyházba zárják. Azt a merénylőt ellenben, aki az ember morális élete, egyéni méltósága, becsülete ellen tör, egyszerű pénzbüntetéssel és csak ritka esetben büntetik fogházzal.

Nagyon természetes, hogy míg a törvény csak így védelmezi a becsületet és csak így bünteti azt, aki sérti a becsületet: addig a párbajok nemcsak nem fölöslegesek, de szükségesek. Isten mentsen az olyan társadalomtól, amelynek tagjaiból hiányzik a morális sértések iránt való lovagias érzék!

Nem állítom, hogy minden párbajnak van jogosultsága. És föltette szükségesnek tartom, hogy a párbajok

lehetőleg szűkebb korlátok közé szoríttassanak. De tagadom, hogy ezt törvényes intézkedésekkel el lehessen érni. *Becsületügyben az ember inkább engedelmeskedik a társadalmi törvényeknek, mint a büntető codezeknek.*

A párbajokat tehát nem megszüntetni, de korlátozni kell. A társadalom mai viszonyai mellett már ez is nagy vívmány lenne. A párbajokat pedig korlátozni csak szigorú és lelkiismeretes párbajszabályokkal lehet.

Ezért határoztam el annak idején, hogy *M. de Chauvillard és Du Verger de Saint-Thomas* (Francia), *Chappon báró és Bolgár* (magyar), *Kufahl—Schmieß—Kovarczik* (német) és *Hergsell* (osztrák) nyomán összegezem a művelt világ gentlemanjei által elfogadott párbajszabályokat s azokat, a hazai viszonyokra alkalmazva, megírom a Magyar Párbaj-Codexet.

Művem első kiadása 1897 január 1-én jelent meg s ezúttal a huszonkilencedik kiadás kerül az olvasó elé.

Boldog leszek, ha könyvem csak egy gondolattal is hozzájárul a párbajok korlátozásához.

Pesthidegkút—Budaliget, 1944. március havában.

A szerző.

A Clair: „Párbajokodex“ 29. kiadása* a 28. kiadás változatlan utánnyomása. Ebből az alkalomból összegezve felsoroljuk az utolsó három kiadásba felvett — és főleg a *katonai becsületügyi eljárás alá tartozókat* érintő — változásokat.

A 26. kiadásnál (1941.) az átdolgozást az 1940-ben kiadott új katonai „Becsületügyi Szabályzat“ tette szükségessé.

1942-ben a *Kormányzó Úr Ő Főméltósága* a „Becsületügyi Szabályzat“ rendelkezéseit a honvéd tisztviselőkre és a honvéd tisztjelöltekre, valamint — a lovagias eljárásra vonatkozó határozványok kivételével — a tábori lelkészekre is kiterjesztette. Ennek folyománya volt az, hogy a 27. kiadást (1942.) össze kellett egyeztetni a módosított „Becsületügyi Szabályzat“-tal.

A 28. kiadást (1943.) a *Karposzományosok* becsületét érintő ügyek intézésének, főleg a lovagias ügyeknél követendő eljárásnak ismertetésével egészítettük ki.

A becsületügyi eljárás alá tartozók, illetve az ezek ügyeit intézők a Clair-Codex használatánál a következőket vegyék tehát figyelembe:

Ha mindkét érdekelt, avagy azok egyike *karposzományos*, — akkor a 28. ill. 29. kiadás, —

a tisztviselőkre vonatkozólag mind a 27., mind a 28. ill. a 29. kiadás alkalmazható;
 a tisztekre nézve mértékadó előírások a 26., 27. és 28. ill. a 29. kiadásban egyaránt megtalálhatók.
 Budapest, 1944. március hó.

Az átdolgozó.

ELSŐ RÉSZ.

Általános határozatok.

I.

A párbajról általában.

I. §.

Párbajnak nevezzük azt a viadalt, amelyet két egyen, segédek vagy tanúk jelenlétében s ezeknek előleges és közös megegyezésével előírt feltételek mellett, valamely sértésen alapuló felhívás eredményeképpen, öfő fegyverekkel vív.

(A párbaj a társadalom fennállása tekintetében szükséges intézmény. Vannak jogtalanságok, melyeket a törvények nem tudnak megfelelően megtorolni. Ilyen esetekben az ember jogot vesz magának, hogy igazságot tegyen, minthogy a törvény útján nem járhat hozzá. Guizot mondja: „Mondjunk le az olyan párbajok megakadályozásáról, amelyeknek igaz okuk van!” Jules Janin pedig így szól: „A párbaj mindenküncből egy független és erős hatalmasságot alkot; igazságot tesz abban a pillanatban, amelyben a törvény elhallgat; azt bünteti, amit a törvények nem büntethetnek: a megvetést és az inzultust.”

Párbajt rendszerint csak férfiak szoktak vívni egymással. Nők sem mint vívőfelek, sem mint segédek vagy tanúk nem szoktak szerepelni. A történelem azonban tud róla példát, hogy a nők is párbajjal intézték el becsületügyüket. *Knighon* angol író tizenötgy esetet említ, mikor főrangú hölgyek fegyverrel állottak egymással szemben. Különösen a francia nemes asszonyok párbajoztak sokat. *Jeanne D'Arc*,

az orléansi szűz, párbajra kényszerítette *Monimorency* herceget, aki az ő hadvezérei képességeit becsmérelte. És a herceg súlyosan megsebesült az orléansi szűz palloásától. Richelieu herceg két kedvese, *De Nessel* márkinő és *Van Polignac* grófnő pisztolypárbajt vívtak a hercegről, amelyben a grófnő ellőtte a márkinő fülét. *Coloredo* grófnő súlyosan megsebeszte *Livien* bárót vitőpárbajban, amiért a báró őt becsületében megsértette. *D'Eon* lovag, XIV. Lejós korának egyik legfélelmetesebb párbajvivója, aki 52 párbajban győztes maradt, egy főrangú hölgy volt. Ugyanebben az időben őt egy párisi színésznő, aki 41 győzelmes párbajt vívott. Híres vitőrvívó volt *Saint-Balmont* márkinő, akinek *Chateaubillard* szerint 400 párbaja volt. Ő ölte meg párbajban híres vetélytársát, *Maupin* táncosmót és *Chaton Gay de Muret* aszonyt. Olaszországban emlegetik *Rona* ezredes felesége és *Belle-garde* márkinő párbaját, amelyben az ezredesnő súlyosan megsebesült. Spanyolországban, *Don-Aguas* faluban, Valencia mellett, két fiatal leány négyeszer váltott golyót szerelemföltésből s az egyik, egy 17-éves szép lány, halva is maradt a párbaj színhelyén. A múlt század elején az orléansi herceg két leánya vívott meg egymással, egy előkelő lovag miatt, aldbe mind a ketten szerelmesek voltak. Magyarországon pedig, a XIX. század hatvanas éveiben, Fejér megye egyik kis falujában két igen előkelő hölgy vívott kardpárbajt, egy sokat szerepelt nagy államférfiért, akit mind a ketten szerettek.

Egyetlen párbaj-codex sem intézkedik a nők párbaj-képessége kérdésében, talán éppen azért, mert — a történelmi példák alapján — tagadásba venni nem merik, hivatalosan pedig elismerni nem akarják. Mi is meglepésünkhöz annak egyszerű megjegyzésével, hogy a történelem nők között vívott párbajokat is ismer.)

2. §.

Ha a viadalt nem előzte meg a segédek vagy tanúk tanácskozása, vagy ha azt az ellenfelek segédek vagy tanúk jelenléte nélkül vívják meg, sem a társadalom,

sem a Magyar Büntetőtörvénykönyv párbajnak el nem ismeri. (Lásd 1878.V. törvényünk a büntettekről és vétésegekről 209. §.)

(Régebben, amikor a férfúl becsületszónak még több hitele volt, kivételre esetekben és a párbajvivó ellenfelek becsületszava alapján, párbajokat minősítették azt a fegyveres leszámolást is, amelyet két gentieman — az úgy sűrűsége, halaszthatatlan volta és diszkrét természete miatt — segédek vagy tanúk jelenléte nélkül vagy csak egy segéd vagy tanu jelenlétében vívott meg. A régi, ó. n. császári hadsereg történetéből két ilyen esetet ismerünk. Az egyik 1866-ban történt Kiscsellen. *Mürovsky* Antel gróf kapitány és *Jablonsky* de Montebello hadnagy, akik a *Liechtenstein*-huszárok egyik századánál szolgáltak, kártyázás közben súlyos sértésedekkel illették egymást. Miután a faluban abban az időben más tiszt, aki segédkezhetett volna nekik, nem volt, a két tiszt ingerült állapotában pisztolyt ragadott s egy közeli nádasban állottak egymással szemközt. *Jablonsky* hadnagy mindjárt az első golyóváltásnál agyonlőtte a kapitányt. A második eset Budapesten történt az 1869. évben. C. Gyula vadászőrnagyot a gyakorlótúról sűrűszen hazahívatta a felesége, hogy távoítsa el a lakásáról F. vadászőrnagyot, aki vele szemben sértő módon viselkedik. A főhadnagy kitasítottta az őrnagyot s miután az a kardjához kapott ellene, egyetlen tanu, a tisztiszolga jelenlétében, párbajra kényszerítette parancsmokát. Egyszerű, elbűtölt pisztolyokkal állottak szembe egymással, a nagy szalon hosszában, hat lépérről. A főhadnagy, bárha ő volt a sértett fél, az őrnagynak engedte át az első lövés jogát. Az őrnagy lőtt is és golyója a főhadnagy feje fölött, az ajtószárnyba fűrődött, a főhadnagy golyója ellenben szíven találta az őrnagyot, ki halva rogyott össze. Az eset akkor nagy felzúgást kellett Budapesten. A hadtörvényszék mindkét esetben megelégedett a hadnagy, illetőleg főhadnagy tiszt becsületszavával, hogy a párbaj, — habár segédek nélkül s utóbbi esetben csak egy tanu jelenlétében, de — becsületesen és lovagiasan folyt le s mind a kettőt egyhangúlag fölmentette).

3. §.

A párbaj célja: valamely sértésért fegyveres elégtételt venni vagy adni. A sértett párbajt vív, hogy elégtételt vegyen, a sértő, hogy elégtételt adjon.

4. §.

Párbajt vívhat mindenki, akit erkölcsi élete és az ellene vagy általa elkövetett sértés lovagias fegyverekkel való elégtételre minősít, illetőleg kötelez.

Párbajképes ennél fogva mindenki, akinek a sértések mérlegelésére és megítélésére megfelelő férfias érettsége van, illetőleg életének férfikorát elérte és akit a becsülettel összeférhetetlen cselekmények vagy üzelmek nem terhelnek s ilyenekért jogerős bírói vagy becsületbírói ítélettel megbélyegezve nincsen.

(A párbajképesség kérdésének megítélésében a társadalom elfogadott szabályai irányadók. Nem szabad például megengedni, hogy éretlen gyermekek megvívjanak, de viszont azt sem lehet kimondani, hogy csak bizonyos életkor vagy az érettségi bizonyítvány jogosít a lovagias társadalomba való belépésre. A kérdés csak az lehet, van-e az illetőnek, aki elégtételt követel, elegendő férfias érettsége az ellene elkövetett sértés megítélésére és erkölcsileg minősítve van-e arra, hogy magának lovagias elégtételt követelhesse, vagy másnak adhasson.

Lelkessel szemben felmerült lovagias természetű ügyben a polgári egyén a lelkesz illetékes egyházi hatóságánál, vagy a polgári bíróságnál szorgalmazhatja az elégtételt. Tisztek hasonló esetben a Bű. Szab. Függelék III. fejezetének értelmében járnak el. („Békkeltető eljárás.”)

5. §.

A párbaj-, vagy politikai sajtóvétség miatt elítéltek — kivéve a hazaárulás esetét — mindenkor párbajképesek.

(Akkor a párbajszabályok megsértése vagy ebben való megdöcögése miatt, úgyszintén azok, akik nem politikai sajtóvétség, hanem sajtó útján elkövetett rágalmozás miatt —

mely a sértett fél erkölcsi megsemmisítését célozta — jogerős bírói ítélettel vannak vagy voltak elítélve, az ellenfél megbízottjai által becsületbíróság elé állíthatók. Igaz ugyan, hogy a büntetőbíróságok, ha a jóhiszeműséget bizonyítva látják, nem ítélik el a vádlottat rágalmozásért, hanem csak becsületsértésért, — de miután nincs kizárva, hogy a bíróságok is tévedhetnek s valakit rágalmozásért elítélhetnek, akiről később kiderül, hogy jóhiszeműségből követte el a rágalmozást, amiért őt egész életére megbélyegezni igazságtalanság volna, — módot kell nyújtani a rágalmozásért jogerősen elítélt egyéneknek, hogy jóhiszeműségét, esetleg egy társadalmi becsületbíróság előtt igazolja).

6. §.

A párbajvívó felek egyike a kihívó, a másik a kihívott; úgyszintén egyik a sértő, a másik a sértett.

A kihívó az, aki valamely sértésért elégtételt követel, a kihívott, akitől az elégtételt követeli.

Sértő az, aki embertársát közvetve vagy közvetlenül megsérti, becsmerli, gyalázza vagy tettelesen bántalmazza; sértett pedig az, akit valamely sértés ért.

Rendszerint a sértett egyszersmind a kihívó s a sértő a kihívott fél, de vannak esetek, különösen a kölcsönös sértések esetében, mikor a sértett nem tart számtól elégtételre s mint kihívó, a sértő kénytelen föllépni.

7. §.

A párbaj színhelyén csak a vívófelek, a segédek vagy tanúk (mindkét fél részéről kettő-kettő), esetleg a segédek vagy tanúk által közös megegyezéssel fölkért pártatlan párbajvezető és az orvosok (mindkét fél részéről egy-egy, esetleg kettő-kettő) lehetnek jelen.

Másoknak jelenléte semmi körülmények között meg nem engedhető.

A segédek vagy tanúk, a szerint, amint a párbajnál segédkeznek vagy csak tanuskodnak: segédeknek (seconds), illetőleg tanuknak (temoins) neveztetnek.

A segédekről és tanukról külön fejezet intézkedik.

(Volt idő, mikor a segédek meg szokták engedni, hogy a párbajnál nemcsak a vívőmester és a vívóterem alkalmazottjai, de az ellenfelek barátai, sőt hozzátartozói is megjelenhetnek. Ez helytelen dolog, mert cirkuszi látványossággá aljasítja a párbaj komoly intézményét. Ha a segédek nem bíznak magukban, hogy a párbajt az előírt lovagias szabályok szerint vezetni képesek lesznek, úgy kérjenek föl község egyetértéssel semleges párbajvezetőnek egy érdektelen vívő mestert, vagy egy pártatlan s az ellenfelektől teljesen távol álló úriembert, akinek a párbajvezetésben elismert gyakorlata van, — de semmiesetre se engedjék meg, hogy a párbajnál az ellenfeleken, az ügyben eljáró segédeken és esetleges pártatlan párbajvezetőn és az orvosokon kívül bárki is jelen legyen.

Az orvosok a párbajban megsebesült félnek vagy feleknek az első orvosi segély nyújtására vannak hivatva s azért orvosokul csak *okleveles sebésztudorok* alkalmazhatók.)

II.

A sértésről és annak nemeiről.

8. §.

Minden szó, írás, rajz, szándékos mozdulat vagy ütés, mely a társadalmi életben egymás iránt kötelező gyöngédséget, az önérzetet vagy a becsületet támadja: sértést képez.

(Nagyon nehéz megállapítani, hogy hol van a határ, amelynél bizonyos szavak vagy cselekmények elvesztik ártatlan jellegüket és sértéssé frjulnak. Mert a sértés mindig olyan, amilyennek azt az ember érzi. Az ember pedig sokféleképpen érezheti. Ez a neveléstől, az érzékenységtől s attól a társadalmi körtől függ, amelyben az ember él. Vannak, akik a gorombaságokat sem szokták észrevenni, vannak ellenben, akik már egy élénkebb szót vagy ellentmondást is sértésnek vesznek. Vitatkozás közben, mely kölcsönös sértésekre vezet, igen sokat határoz a társaság jellege,

a sértés hangja, a szavak hangsúlyozása, de főleg az a viszony, mely a vitatkozókat között fennáll. Bizalmas barátok például a kölcsönös séртегетések után is baráti jóbott nyujthatnak egymásnak, anélkül, hogy valamelyes további lépésre kötelezve volnának. Ez az álláspont azonban természetesen csak könnyebb sértések esetén jogosult. Súlyosabb természetű sértésekkel szemben a társadalomnak a becsületről alkotott fogalmai szerint, mindenkinek egyenlő mértékben kell érzékenynek lennie.

Az *országgyűlési képviselők* sérthetetlenek, mert az állam nagy érdekei feltétlenül megkövetelik a vélemény teljes szabadságát. Hanem azért ez a szabadság nem jogosítja fel az egyes képviselőket arra, hogy akár a képviselőház vagy a felsőház méltóságát, akár képviselőtársaikat, akik esetleg más politikai elveket vallanak, sértésséék vagy a hivatalnokok és polgárok cselekedeteinek megítélésénél kíméletlen vagy sértő modort tanusítsanak. Ily esetekben a képviselő, sérthetlenségi joga dacára, lovagias úton felelősségre vonható.

Szabad államokban a *sajtó* is szabad. Ez a szabadság azonban csak addig áldás a társadalomra, míg céljaiban és törekvéseiben a közérdek vezet. A sajtónak különösen ott kell rendkívül óvatosnak lennie, ahol a közérdek és a személyi tekintetek egymástól el nem választhatók. Ilyen esetekben a sajtó által ütött sebek esetleg embereket és családokat ölhetnek meg, mert az a nyilvánosság, amely elé a sajtó valakinek tettét odadobja, határtalan s az ily módon elkövetett sértés megfelelően többé aligha tehető jóvá.)

9. §.

A sértés árnyalatai és fokozatai végtelenül sokfélék. Lovagias felfogás szerint azonban a sértésnek általában háromféle nemét szokás megkülönböztetni, úgy mint:

- az egyszerű sértést,
- a gyalázást,
- a tetteges bántalmazást.

(A sértésnek több nemét, illetőleg fokozatát kellett meg-

Alapítanunk, hogy legalább elvi kiindulási pontokat nyújtunk a segítők számára, akik valamely becsületügy elintézésére hivatvák. Mert nagy különbség van az egyszerű sértés és a gyalázás között, mely az ember érzékenységét és becsületét sérti s végül azon sértés között, mely valamennyi között a legsúlyosabb, értjük a tetteges bántalmazást s főleg az arculatést és a családi állás tekintélye ellen elkövetett sértéseket.)

10. §.

Egyszerű sértés minden megszólás valamely udvariatlanság vagy bármely egyéb ok miatt, ha az egyedül és kizárólag csak az egyéni hiúságot érinti. Maga az udvariatlanság nem sértés. Akit udvariatlanság miatt megsértének, az a sértett fél. Ha egyszerű sértést valaki hasonló egyszerű sértéssel viszonzoz, a sértett fél az, akit az első sértés ért.

Gyalázás minden olyan sértés, mely akár gyalázó szavakban, akár gyalázásra méltó tulajdonságokkal való vádaskodásban nyilvánul. Akit valamely egyszerű sértésért gyalázással illetnek, az a sértett fél. Ha a gyalázást hasonló gyalázással viszonzozzák, a sértett fél az, akit az első gyalázás ért.

Tetteges bántalmazás minden szándékos érintés vagy ütéssel való fenyegetés. Akit valamely egyszerű sértésért vagy gyalázásért tettegesen bántalmaznak, az a sértett fél. Ha a tettegességet hasonló tettegességgel viszonzozták — föltéve, hogy ez a viszonzott tettegesség sérülést vagy sebesülést nem okozott — a sértett fél az, akit az első tetteges bántalmazás ért.

Ha azonban a tettegesség viszonzása valamely erősebb sérülést vagy sebesülést okozott: párbajbíróság ítélete alá tartozik a kérdés, kit illetnek a sértett fél jogai. Kivételt képeznek a katonatisztek, akiknek kötelességük a rajtuk esett tetteges sértést azonnal fegyverrel megtorolni.

Mindazok a sértések, amelyek valakinek erkölcsi vagy családi életét fenyegetik vagy sértik, ilyenek a

szülők vagy nagyszülők ellen elkövetett sértések, a feleség, leánygyermek, nővér, vagy elsőági unokanővéremek női becsületében való megrágalmazása vagy annak elcsábítása, a hamis játék, csalás, sikkasztás, okirat-hamisítás, lopás, rablás vagy más megbecstelenítő bűncselekmények igazságtalan vádja: a tetteges bántalmazás mértéke alá esnek. Akit ilyen sértés ért, az mindig a sértett fél, még akkor is, ha a sértést első felindulásában tettegesen meg is torolta.

(Az udvariatlanság vagy egyszerű sértés miatt történt kihívásokat lelkiismeretes segítők békés úton szokták elintézni, mert a kihívás oka rendszerint olyan csekélység, amely miatt nem érdemes két gentleman testi épségét a fegyverek esélyére bízni. Ilyen esetekben a kihívást inkább formai dolognak kell tekinteni, amelynek nem mindig kell párbaállal végződnie.)

Sokkal komolyabb elbírálás alá esik a gyalázás. A segítőknek azonban ez esetben is mindent el kell követniök, hogy a sértőt megfelelő férfias beismertésre és bocsánatkérésre bírják.

Súlyos eset az is, ha valamelyik fél, a közbotrány kikérülése miatt, tényleg nem követ el tettegességet, hanem csak azt mondja: „*Uram, tekintse magát arculattünetnek.*” Egy francia nemesekből állott becsületbíróság ítélete szerint, ez a szóbeli arculatés nem egyenlő értékű ugyan a tényleges arculattünettel, hanem azért rokontermészetű ezzel s mint enyhébb természetű tettegességet kell elbírálni.*

Lovagias ember általában nem vetemedik tettegességre. Ez csak közönségesebb emberek szokása, akiknek részint a társadalmi műveltség, részint a lovagias eljárás ismereténck hiánya sugalmazza az elégtételvevésnek ezt a módját. A tetteges bántalmazás különben a legsúlyosabb sértések egyike, amelyet lovagias ember részéről okvetlen kihívásnak kell követnie. Elintézhető, sőt kívánatos, hogy a segítők az ilyen súlyos sértést is békés úton igyekezzenek elintézni, ez azonban csak az ünnepélyes bocsánatkérés legszigorúbb formájában és feltételei mellett történhetik. Az tökéletesen mindegy, ha a bántalmazott fél esetleg viszonzozta is a tetteges sér-

tést, a sértett fél összes joga azé, aki először szenvedett tettségességet. De ha a tettségesség viszonzása esetleg bottal vagy más eszközzel történt, mely a sértőnek testén valamely erősebb sérülést vagy sebesülést okozott, karját vagy lábát törte stb., amelynek következtében hivatását többé nem teljesíthetné, nem volna méltányos és igazságos, ha a segítők akár annak, akár ennek ítélnék meg a sértett fél jogait. Ilyen esetekben párbajbírótság döntése alá kell bocsátani a kérdést, kit illessenek meg a sértett fél jogait.

A megcsalt férj sérelme a tetleges bántalmazás kategóriájába tartozik és annak legsúlyosabb esete. A segítőknek azonban ilyen esetekben igen óvatosaknak kell lenniük. Ha a férj nem közli velők a kihívás okait, úgy írásbeli utasításait a párbaj feltételeire nézve egyszerűen elveszik és közlik az ellenfél és annak segédével, a párbajnál pedig csak mint tanúk szerepelnek, hogy esetleg tanúságot teheszenek a párbaj szabályos lefolyásáról. Ha pedig a férj közli velők a kihívás okait, akkor lelkiismereti kötelességük meggyőződni arról, hogy a férj kihívása komoly alapú-e s nem csupán föltevés, valamint hogy az ellenfél is nem csupán a nő iránti lovaságából veszélyeztetni-e az életét?

A nő ellen elkövetett sértés egyenlő értékű az illetőnek védelmére feljogosított férfin esetl sérelemmel. Ha a sértést anya, nagyanya, feleség, leány, nővér, elsőbűni unokatestvér vagy valamely köztisztviselőben álló nőrokon ellen követték el, akkor az, mint a tetleges sértés legsúlyosabb esete kerül elbírálásra. Ha azonban nem törvényes házastársról vagy olyan nőről van szó, akinek társadalmi állása kevesebb tekintetet követel meg, a sértés jóval enyhébben minősül. A segítőknek ily esetekben mindig szigorúan meg kell vizsgálniok az összes mellékkörülményeket, melyek közt a sértést elkövették.

Minden érintés sértés, de csak akkor, ha megvan benne a sértés szándékossága. Sok embernek ugyanis megvan az a rossz szokása, hogy beszéd közben a másikkal a vállát, karját, óraláncát vagy kabátja gombját stb. érinti. Ilyen esetekben kihívásnak csak akkor van helye, ha az illetőt figyelemzetjük rossz szokására és ő ennek dacára is folytatja

izetlenkedéseit. De ha a vita hevében az egyik a másikat megrázza, öklözi vagy ilti, amire azután a másik arculütésével felel: akkor az érintés már az elsőre nézve a tettségesség súlyát jelenti.)

11. §.

A sértés mindig személyes, amelyet nem vehet magára más, mint egyedül az, akit illetett.

Kivételt csak a nők ellen elkövetett sértések képeznek, amelyeket azonban szintén csak azok a férfiak vehetnek magukra, akik a megsértett nő védelmére jogosultak. (Lásd 15. §.)

12. §.

Ha valamely egyszerű szóváltás után, amelyben az udvariasság és illendőség szabályait sem sértették meg, az egyik fél elégtételt követelne, úgyszintén akkor is, ha kölcsönös udvariasság folytán, mind a két fél sértve érezné magát a mint kihívó lépne fel: párbaj-(döntő-)bírótság ítélete szükséges arra nézve, hogy melyik a sértett fél.

A sértett félnek ilyen esetekben — mint egyszerűen sértettnek — csak fegyverválasztási joga van.

13. §.

Minden olyan kihívás, amelynek elegendő alapja vagy oka nincs, sértésszámba jön.

Ha a segítők arra nézve, hogy a kihívásnak elegendő alapja van-e, egymás közt megegyezni nem tudnának, párbaj-(döntő-)bírótság van hivatva eldönteni a kérdést.

Ilyen esetekben a kihívott fél egyszersmind a sértett, akit — az egyszerű sértésnek megfelelően — csak a fegyverválasztás joga illet meg.

Ha az ily módon sértettnek nyilvánított kihívott ezzel a jogával élni nem akarna, a kihívást, mint tárgyat, a segítők egyszerűen vissza is utasíthatják.

laky Kálmán, Bernáth Béla, Polónyi Géza és Osádovszky Lajos, határozatilag kimondotta, hogy húsz éven aluli fiatal emberek nem tartoznak az ellenük vagy általuk elkövetett sértésekért lovagias elégtételt kérni vagy adni.)

16. §.

Egy és ugyanazon sértésért csak egy elégtételt lehet követelni.

(Mikor Girardin Emil párbajban agyonlőtte Carrel Armandot, Girardin ugyanezen ügyben egy másik kihívást is kapott. Girardin segédel a kihívást — *Excellmans* tábornok és egy másik párbajtekintély nyilatkozata alapján, hogy egy és ugyanazon sértésért csak egy elégtételadás szükséges — minden indoklás nélkül visszautasították és a lovagias közvélemény tartózkodás nélkül mellettük nyilatkozott.)

17. §.

Ha valamely párbajban megsebesült vagy elesett egyénnek barátja vagy rokona bosszút akarna állani a győztes ellenfélen, aki a párbajban a becsület által előírt szabályok szerint védelmezte űjét s oly célból, hogy őt megsértse vagy általa megsértessék, szökváltásra vagy tettelegességre kényszeríti, az ilyen módon megtámadott fél — legyen bár ő a sértő s a sértés bármily súlyos is — a sértett félnek minden jogát élvezi.

18. §.

Ha egy családot, testületet vagy egyesületet sérte- nek meg, annak csak *egy* tagja követelhet elégtételt.

Ha azonban a családnak, testületnek vagy egyesületnek *több* tagja tartana igényt elégtételre, úgyszin- tén, ha valaki *egyszerre* többeket sért meg, és azok mindannyian elégtételt követelnek: a sértő az elégtételt vagy annak adhatja, akit a kihívók maguk közül kijelölnek, vagy annak, aki az elégtételt először kérte.

(Nem ismerhetjük el a tömeges elégtételadás jogosultsá- gát, már azért sem, mert ez végre is nem a sértés megtor-

lását, hanem egy esetleg mellékokokból üldözött embernek a megölését előzhatja. Ilykép a vendettát szentesítendő, amelynek lovagiasan gondolkozó és érző társadalomban nem lehet helye.)

19. §.

Akit egyszerre *többen* sértenek meg, tetszése sze- rint bármelyiktől kérhet elégtételt.

Kaszinók, klubok, társaskörök, egyesületek vagy ad hoc bizottságok határozatai miatt (a meghívás vagy a felvétel megtagadása, a tagsági kötelezettségek teljesítésére való felhívás, vagy éppen az illető kaszinó, klub, társaskör, egyesület vagy ad hoc bizottságból való kizárás stb.), *amennyiben azoknak valamilyes feltűnő és félreérthetetlenül személyi élük nincs*, lovagias elégtételadásnak elvileg nincs helye.

(Elképzelhetetlennek tartjuk, hogy a művelt társadalomban a lovagias érzés annyira elfajult volna, hogy egy embert egyszerre többen is inzultaljanak. Az eshetőséget azonban mégis számba kellett vennünk, hogy adott esetben az eljáró segédek a sértett fél joga tekintetében tisztában legyenek.)

Ugyanacak szabályozni kellett a kérdést, hogy a kaszinók, klubok, társaskörök, egyesületek vagy ad hoc bizottságok (bájbizottságok, fegyelmi bíróságok, stb.) tagjai mennyiben kötelesek lovagias téren helyt állani az általuk hozott határozatokért, ha azokat az érdekelt fél magára nézve sértőnek találja s a sértésért lovagias elégtételt kér. Lovagias felfogás ezen a téren az, hogy miután az ilyen határozatok esetében elvileg nem személyi akcióról van szó, azokért elvi szempontból lovagias elégtételadásnak nincs helye. Az érdekelt félnek ilyen esetben az illető kaszinó, klub, társaskör vagy egyesület válaszmánya, közgyűlése vagy esetleg a beügyminiszter, ad hoc bizottság részéről pedig a bizottság elnöke van hivatva *erkölcsi* elégtételt adni, ahová a határozatot meg lehet fel- lebbezni.

Más elbirálás alá esik azonban, ha a sértő határozat hozatalánál az illető bizottság vagy annak egyes tagjai hi-

fejezetten sértően viselkedtek. Ez esetben a sértett fél a határozat hozatalában részt vett egyének bármelyikétől kérhet — tetszés szerint — lovagias elégtételt, aki azt köteles is neki megadni. Ezzel az *egy* elégtétellel azután az úgy lovagias úton elintéztet nyert.)

20. §.

Ha valakinek több azonos természetű elintézendő ügye van, azokat keletkezésük sorrendjében tartozik elintézni. Különböző természetű ügyeknél a komolyabb ügy elintézésének elsőbbsége lehet.

III.

A sértett fél jogairól.

21. §.

A sértett félnek, a sértés különböző nemei szerint, következő jogai vannak: —

- a) egyszerű sértés esetében: a *fegyverválasztás*;
- b) gyalázás esetében: a *fegyverválasztás és a párbaj föltételeinek meghatározása*;
- c) tetteles bántalmazás, úgyszintén a családi állás tekintélye ellen elkövetett sértés esetében: *fegyverválasztás s a párbajföltételek és — pisztolypárbajnál — a távolság meghatározása*.

A sértett félnek ezenkívül minden esetben joga van a segítők tárgyalásainak, úgyszintén fegyveres elintézés esetén a párbaj helyét is megállapítani. (Lásd 87. §.) A sértett fél e jogának el nem ismerése egyenlő a lovagias elégtétel megtagadásával.

22. §.

Tetteles bántalmazás, úgyszintén a családi állás tekintélye ellen elkövetett sértés esetében, pisztolypárbajnál a sértett félnek joga van a saját (általa ismert)

fegyvereit használni. Ilyen esetekben azonban a sértett fél ellenfelét az általa használt fegyver párjával megkínálni és a sértő fél azt elfogadni tartozik.

33. §.

A sértett fél, aki az ellene elkövetett sértést törvényes úton torolja meg, ezzel elveszti jogát arra nézve, hogy ugyanazért a sértésért lovagias elégtételt követelhesen.

A panaszfőjelentés megtétele után lovagias elintézésnek csak akkor van helye, ha a sértett fél panaszát időközben visszavonja. A sértő fél ez esetben a kihívást elfogadni tartozik.

Aki lovagias úton már elintéztet ügyét törvényes útra is tereli, a párbajszabályokat sérti meg s ez alapján adott esetben párbajképessége kétségbe vonható.

(Eszakhasz intézkedése azon az alapon nyugszik, hogy egy és ugyanazon sértésért csak *egy* elégtétel vehető.)

IV.

A sértő fél kötelességeiről.

24. §.

A társadalmi és a lovagiaság elveinél fogva, mindenki, aki sért, tartozik a sértett félnek elégtételt adni.

25. §.

Az elégtétel csak akkor lovagias érvényű, ha a sértő azt mindkét fél segítők vagy tanúi előtt adja meg a sértettnek.

26. §.

A sértő fél — a sértés minősége szerint — a sértett felet megillető jogokat elismerni köteles.

27. §.

Az elkövetett sértésért — tekintet nélkül a sértés minőségére — lovagias elégtétel adható:

a) bocsánatkérés útján,

b) párbaj útján.

(A „bocsánatkérés” gyűjtő fogalma alá vetjük a sértés jóvátételének különböző eseteit, nevezetesen, ha a kihívott: 1. a kihívás alkalmával megnyugtató és elfogadható magyarázatot ad; 2. segédei útján kijelenti, hogy sérté számdéka nem volt s az eset fölött sajnálkozását jelenti ki; 3. segédei útján vagy személyesen bocsánatot kér. Mind a három eset alkalmas arra, hogy lovagias érzést segédek az ügyet békességes úton intézzék el.

„Sajnálkozni” tulajdonképpen csak sértés *látzata* (pl. vélt udvariatlanság) esetében lehet és különösképpen akkor, ha a kihívott lovagias érzése s felfogása a sajnálkozás kifejezését hölgygel, vagy idősebb ellenféllel szemben, mint tisztelének kifejezését, avagy teljes jóhiszeműségnek bizonyosságát, önként ajánlja fel. Egyébként — sértés megállapítása esetén — helyesebb egyenesen „bocsánatot kérni”.)

28. §.

Egyszerű sértés vagy *gyalázás* esetében, ha az szóval történt, a sértő fél segédei útján szintén *csöbveilig* kérhet bocsánatot.

Ha azonban a sértés írásban vagy nyomtatásban történt s általában komolyabb természetű, a bocsánatkérésnek is *írásban kell megtörténnie*.

Ha a sértett fél segédei a bocsánatkéréssel megelégednek s azt elfogadhatónak jelentik ki, az elégtétel meg van adva.

Az ügy elintézéséről a segédek mindig két példányban jegyzőkönyvet kötelesek készíteni, amelyet azután közösen aláírnak és a feleknek átadnak.

A sértett fél az ügynek bocsánatkéréssel való elintézésénél elvileg nem lehet jelen.

Ha a sértett fél a bocsánatkérést nem fogadja el és fegyveres elégtételt követel, elveszti a sértett felet

megillető jogokat és párbaj (döntő-) bíróság ítélete alá kell bocsátani, hogy kit illet meg ez esetben a fegyverváltászt joga.

(Mindig sokkal okosabb és férfiasabb hibánkat belátni, mint csupa makacsaságból inkább a fegyveres elégtételadásra határozni el magunkat. Mert ha szép dolog is odavetni lábunkat egy ballépésünk kiengesztelésére, mégsem szabad elfelednünk, hogy ugyanekkor egy ártatlannak életét is kockára tesszük. Sokszor képezi vita tárgyát, hogy mondható-e békés úton, esetleg bocsánatkéréssel, egyoldalúlag vagy mindkét fél nyilatkozata által rendezett becsületbeli ügyről, hogy azt „lovagias úton” intézték el? Természetesen mondható, sőt kell is mondani, Mihelyt segédek járnak el valamely becsületbeli ügyben, az — megkülönböztetésül a törvényes eljárástól — lovagias úton intéződik el. Akár békés úton, akár fegyveres elégtétellel intézik el az ügyet a segédek, az mindig „lovagias úton” van rendezve.)

29. §.

Tettesleges sértésért rendszerint csak fegyverrel adható elégtétel.

Kivételnek csak akkor van helye, ha a sértő az összes segédek jelenlétében, őszintén és töredelmesen megbánva az elkövetett sértést, közvetlenül a sértett féltől kér bocsánatot s ha azt a sértett fél és annak segédei vagy tanú elégtétellel *egyhangúlag* elfogadják.

(Igy pl. különösen akkor, ha a sértett és sértő közt baráti vagy rokoni viszony állott, illetve áll fenn, avagy valamely más különleges körülmény forog fenn.)

A tettesleges vagy családi becsületében sértett félnek joga van a bocsánatkérést minden indokolás nélkül visszautasítani és fegyveres elégtételt követelni.

(A bocsánatkérés még a tettesleges sértés esetén is nagy erkölcsi elégtétel. Példa is van rá a párbajok történetében. Budapesten T. ímért nagyerejű ember, aki a fegyverforgatásban is jártas volt, egyszer boros állapotban tettesleges sértést követett el régi, meghitt barátja, Sz. ellen. A sértést

kihívás követte. Sz. segédei fegyveres elégtételt követeltek. T. segédei azonban kijelentették, hogy felük hajlandó bocsánatot kérni. Miután a segédek az ajánlatot, tekintettel az ellenfelek közt fennállott bizalmas baráti viszonyra, elfogadták, T. az összes segédek jelenlétében, ünnepélyesen, könyvek közt kért barátjától bocsánatot, aki azt el is fogadta. A segédek mondják, hogy ennél meghatóbb jelenetet még sohasem láttak. Sem akkor, sem azóta senkinek sem jutott eszébe, hogy akár az egyiket, akár a másikat ezért az elintézésért gyávasággal vádolja meg.)

30. §.

Ha a sértő fél beismeri, hogy ellenfelével szemben igazságtalanságot követett el s a sértést visszavonja, illetőleg azért bocsánatot kér: ez az eljárás nem érinti a tárgyalások alatt s ne a párbaj színhelyén intéztessék el, kivéve ha a segédek vagy a tanúk közt, polgári állásuk miatt, a korábbi találkozás lehetetlen volna.

(A bocsánatkérés sohasem veszélyeztetheti a sértő becsületét, sőt még inkább emeli annak erkölcsi értékét, mert azt rendszerint a becsületérés sugallja az illetőnek. Sokkal több erkölcsi bátorság kell ahhoz, hogy az elkövetett hibát beismerjük, mint elszántság, hogy a párbaj veszélyének életünket letegyük.)

31. §.

Ha a sértő a viadal színhelyén, közvetlenül a párbaj megkezdése előtt és segédeinek előzetes értesítése nélkül, bocsánatot kérne az ellenféltől, úgyszintén, ha a bocsánatkérést, felük nevében, a segédek tennék meg s ezt az ellenfél és segédei elégtételül elfogadják: szemrehányás — ha ilyenek egyáltalában helye van — csak a sértőt, esetleg segédeit illetheti, akik ezt az ügy tárgyalása folyamán is elintézhették volna.

(Ilyen esetekben az ellenfélről könnyen feltehető, hogy az illető csak a párbajtól való félelemből s nem meggyőződésből kér bocsánatot. Ha pedig segédei útján kér a hely-

szinén bocsánatot, nincs kizárva, hogy az illető csak a becsületéért felelősséget vállalt segédei iránti tekintetből adta hozzá beleegyezését. Mind a két eset ennél fogva, mint helytelen, szemrehányást érdemel. Szemrehányásnak természetesen nincs helye akkor, ha egy a fegyverforgatásban jártas férfi, aki bátorságának már ismételten adta jeleit, bocsánatot kér a fegyver kezelésében kevésbé jártas ellenféltől. Ilyen eljárás minden lovagias ember csak méltányolható. Ha a sértő a tárgyalás alatt makacsul visszautasít minden békés kiegyenlítést, akkor a segédek a következményekért való minden felelősséget felükre hárítják. Előfordulhat azonban az az eset is, hogy a fél csak azért nem hajlandó a kellő pillanatban való békés elintézésre, mert próbára akarja tenni az ellenfél bátorságát s mert a helyszínen előnyösebb kiegyenlítésre számít. Ha ilyenkor a helyszínen minden fegyveren kívüli elintézését visszautasít, az neki többé hibául fel nem róható.)

32. §.

A sértő a párbajoknak bármely nemét, mely Magyarországon nem szokásos (tőr- s párbajtőr-párbaj, valamint a pisztolypárbajoknak a külföldön szokásos módjai, stb.) vagy éppen a rendkívüli párbajok sorába tartozik, mindenkor visszautasíthatja.

A visszautasítást mindig a segédek útján kell tudtulni az ellenfél segédeinek.

33. §.

A m. kir. honvédség és csendőrség tisztjei, amennyiben ők lennének a sértők, a kardpárbajt vissza nem utasíthatják. Kivételt képeznek a háborúban vagy egyébként megrokkant tisztok, akiknek rokkantsága lehetlenné teszi, hogy kardpárbajt vívhassanak. (Lásd a 34. §-t.)

34. §.

Ha a sértő a háborúban, vagy egyébként megrokkant honvéd- vagy csendőrtiszt, aki karddal vívni képtelen s ezt hiteles orvosi bizonyítvánnyal igaz-

zolja: a kardpárbajt — föltéve, hogy nem tetteleges sértést követett el — visszautasíthatja, köteles azonban a párbaj más és esetleg súlyosabb nemét — ha ezt a sértett követelné — föltétel nélkül elfogadni.

35. §.

Ha a sértő vívómester s a sértett — nem ismerve ellenfelének ezt a hivatásos foglalkozását — kardpárbajra hívná ki, kötelessége a segítők előtt azonnal fölfedezni. Ha azonban sértett ennek dacára is ragaszkodnék a kardpárbajhoz, a vívómester az elégtételt megadni tartozik.

36. §.

Párbajképes férfi elégtételt tartozik adni a párbajképtelennek is, ha a sértést ellenfele párbajképtelenségének tudatában követte el.

Ha azonban egy párbajképes férfiú köztudomás szerint párbajképtelen ellenfelének kihívó magaviselete következményeképpen vagy abban a föltevésben követte el a sértést, hogy ellenfele szintén párbajképes és csak később, a kihívás után vagy az ügy elintézése folyamán értesül róla, hogy az ellenfél párbajképtelen; *becsületbíró*ság döntése alá kell bocsátani a kérdést, tartozik-e a sértő elégtételt adni, vagy sem?

Tetteleges bántalmazás vagy a családi állás tekintélye ellen elkövetett sértés esetén az elégtételt *feltétlenül* meg kell adni.

Párbajképtelen egyén részéről követelt fegyveres kiálláshoz a tisztnek jogosult parancsnoka előzetes engedélyét kell kikérnie. (Függ. 31.)

(Lovagias ember mindenkinek elégtételt ad, akit megsértett. Ad tehát annak is, akit bár erkölcsileg nincs is minősítve arra, hogy tőle lovagias elégtételt vehessen, de akit az ellene elkövetett sértéssel feljogosított, hogy tőle — mint sértőtől — elégtételt szorgalmazzon. Ha ez nem így volna,

voltaképpen mindenki gyávaaságot követne el, aki egy párbajképtelen megsért, mert a sértést annak tudatában követné el, hogy úgysem tartozik érte elégtételt adni. Más kérdés az aztán, hogy erkölcsi szempontból mennyi értéke van az ilyen párbajképtelen embernek adott elégtételnek. Kétségtelenül elégtétel a sértettre nézve, még pedig *fegyveres, de nem lovagias elégtétel*. Ez azt a különbséget a párbajképes ellenfél azzal demonstrálja, hogy az ügy elintézésére nem segítőköt, hanem tanukat nevez, akiknek küldetése csak arra szorítkozik, hogy megkérdézzék a párbajképtelen ellenfél ségdeitől, milyen fegyverekkel, minő föltételek mellett, mikor és hol akarnak elégtételt; kívánásait minden tanácskozás, sőt megjegyzés nélkül jegyzőkönyvbe foglalják; a párbaj színhelyén megjelennek, hogy annak becsületes lefolyását biztosítsák s arról esetleg tanúságot tehessenek a törvény előtt; de a párbaj után nem készítenek az ügy „lovagias” elintézéséről jegyzőkönyvet. Nagyon természetes, hogy ilyen esetekben szó sem lehet arról, hogy az ellenfelek a párbaj után kibéküljenek s egymásnak „baráti jobbot” nyujtsanak. Szóval a párbajképes sértő, nehogy gyávanak látszassék, megverekezik az általa megsértett párbajképtelen ellenféllel, anélkül, hogy annak — mint más párbajképes férfinak — lovagias elégtételt adna. Becsületbíró'ság döntését az elégtétel kérdésében csak akkor tartjuk szükségesnek, ha egy párbajképes férfiú köztudomás szerint párbajképtelen ellenfelének kihívó magaviselete következtében vagy abban a föltevésben követte el a sértést, hogy szintén párbajképes emberrel áll szemben s csak a sértés után vagy megbízottjainak eljárása folyamán értesül róla, hogy az ellenfél párbajképtelen. Ez azért is szükséges, mert nem lehetetlen, hogy a sértő egyáltalában nem követte volna el a sértést, ha tudja, hogy párbajképtelen ellenféllel áll szemben, — már csak azért sem, hogy ne kelljen ilyen emberrel összemérnie a fegyverét.

A tetteleges bántalmazás vagy a családi állás ellen elkövetett sértés azonban olyan súlyos dolog, hogy ez esetekben lehetetlen becsületbíró'ság döntésétől függővé tenni az elégtételadást. Aki ilyen módon sért, annak mindig *föltétlenül* kell elégtételt adnia.)

37. §.

A sértő a párbajt nem súlyosbíthatja, illetőleg más fegyvert vagy erősebb feltételeket nem követelhet.

V.

A kihívásról.

38. §.

A kihívásnak vagy közvetlenül a sértés után vagy a sértést követő 24 óra alatt meg kell történnie.

Későbbi kihívás csak akkor érvényes, ha a kihívó a késedelmet alaposan indokolja s a segédek ezt az igazolást elfogadhatónak véleményezik.

39. §.

Ha a kihívás közvetlenül a sértés után történik meg, a kihívó köteles nevét és lakáscímét a kihívottnak átadni, amit ez hasonló módon viszonzoz. A kihívás megtörténte után mind a két fél segédeket vagy tanukat keres s ezeknek neveit és lakáscímeit egymásnak levél útján kölesönösen tudtára adják.

A leveleket, nagyobb biztosság okáért, tértí vevénnyel kell feladni.

(Ha a kihívás közvetlenül a sértés után történik meg s az ellenfelek Ricsérélték névjegyeiket, köztük semmiféle további vitatkozásnak, vagy érintkezésnek többé nincs helye. Ilyen vitatkozás, vagy érintkezés esetleg nagyon messzire vezethető s akadályul szolgálhatna az ügy további elintézésének. Az ellenfelek különösen a nyilvánosságot kerülik s egymásról nyilatkozatot ne tegyenek.)

40. §.

Ha a kihívás nem közvetlenül a sértés után, hanem utólag történik meg, azt — személyesen, és élőszóval

vagy írásban — mindenkor a segédek adják tudtára a kihívottnak.

Ha a kihívás élőszóval történik, a segédek legyenek lehetőleg rövidek s az elégtételkérést világosan és egyszerűen indokolják. Ha ellenben a kihívás írásban történik, úgy annak hangra és alakra nézve meg kell egyeznie a társaságban elfogadott szokásokkal.

(Van rá eset, hogy a sértett fél, még mielőtt segédeket nevezne, írásban küld kihívást az ellenfélnek. Ilyen esetekben az ellenfél 24 óra alatt szintén írásban válaszolni, vagy pedig segédeket küldeni tartozik. A kihívásnak ezt a formáját azonban azért nem helyeseljük, mert az esetleg nagyon érzékenyen sértett fél, izgatottságában, vagy akár méltó haragjában, a kihívó levélben olyan erős, vagy sértő kifejezéseket használhatna, melyekkel elmergeáiténé az ügyet s a segédekre nézve megnehezítené annak nyugodt tárgyalását és elintézését.)

41. §.

A segédeknek a kihívás alkalmával nem szabad fegyveresen, vagy botokkal megjelenni. Csak a katonatisztek tartják meg a kardjaikat.

42. §.

A segédek a kihívás alkalmával azonnal választ kérjenek. A kihívottal semminemű tárgyalásokba nem bocsátkozhatnak. Ha a kihívott ennek dacára is tárgyalásokba akarna velük bocsátkozni, akkor udvarias formák közt, de minden megjegyzés nélkül távozni s az esetről jegyzőkönyvet készíteni kötelesek, amelynek másodpéldányát azonban a kihívottnak ajánlottan meg kell küldeni, hogy az az esetleges félreértést segédei megnevezésével még idejében eloszlatthassa.

(A segédek, akik a kihívást az ellenfélnek akár élőszóval, akár írásban megviszik, e minőségükben csak megöltök lévén, a féllal semminemű tárgyalásokba nem bocsátkozhatnak. Tárgyalásnak kell tekinteni a sértés körüli

ményeinek bármilyen részletezését, vagy megvitatását. Nam nevezhető ellenben tárgyalásnak, ha a kihívott fél a kihívás alkalmával az ellenfél megbízottjai előtt valamelyes megnyugtató, és elfogadható magyarázatot ad, mely a lovagias úgy békés elintézésére alkalmas.

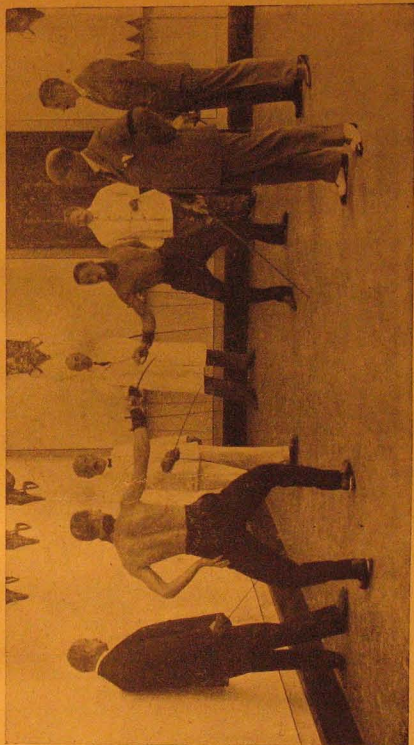
Mindenemű félreértést kerülni s tisztázni kell; tanácsosabbnak és lovagiasabbnak véljük azonban, ha a kihívott a kihívás alkalmával egyszerűen tudomásul veszi a kihívást, az ellenfél megbízottjainak látogatását udvariasan megköszöni, megbízottakat nevez meg s ha az ügyre vonatkozólag valamelyes mondanivalója van, megbízottjai útján nyilatkozik.)

43. §.

A kihívott az ellenfél segédeit udvariasan fogadni, megbízatásuk előadását félbeszakítás nélkül meghallgatni és elhatározását velük azonnal közölni tartozik. Ha a kihívást elfogadja, segédeinek neveit és lakás-címeit vagy azonnal átadja nekik vagy a kihívástól számítandó 24 óra alatt levélben közli velük. Ha ellenben a kihívást akár közvetlenül, akár segédei útján, indokolással bár vagy indokolás nélkül visszautasítja, a kihívó segédei erről jegyzőkönyvet kötelesek készíteni, melyet mind a két félnek ki kell adni.

Ha a kihívott vagy annak hozzátartozói a segédeket netalán sértő módon fogadnák vagy a kihívott a segédek fogadását — indokolással bár vagy indokolás nélkül — megtagadná, a segédek az esetről jegyzőkönyvet készíteni s azt mindkét félnek megküldeni kötelesek. A kihívó ennek a jegyzőkönyvnek alapján az ügyet a maga részéről lovagias úton befejezettnek tekinti s ha a kihívott később meggondolná is a dolgot és segédeit megnevezné, ellene becsületbírásgot kérhet.

(A jegyzőkönyv, amelyben a segédek kijelentik, hogy a kihívott a kihívást közvetlenül, vagy közvetve visszautasította, a *kihívóra nézve lényegileg éppen annyit jelent, mintha párbajt vívott volna ellenfelével.* Ennélfogva semmiképpen sem helyesítható, ha a kihívó, a jegyzőkönyv alapján, gyáva-

Kardpárbaj

Balról jobbra : Clair Vilmos, Kélmiczky Gusztáv szócados, Flóds Ferenc huszárezredez, dr. Szabenyi Géza, Zirczy Antal főhadnagy, dr. Apáthy Jenő, Mészáros Ervin, Dani Szabolcs

sági nyilatkozattal), vagy pláne valamelyes fenyegetéssel akarná lovagias elégtételre kényszeríteni ellenfelét. A jegyzőkönyv, ha többek jelenlétében történt a sértés, ezek mind-egyikével közölhető; sajtó útján való közzététele ellenben csak akkor jogosult, ha a sértés nyilvánosan történt, vagy a sajtó útján köztudomásra jutott volna. (Függ. 32.) *A becsületbeli ügyek elintézése különben semmi esetre sem tartozik a nyilvánosság elé.*

44. §.

Ha a kihívandó bementett lakásán ismételve sem volna található, a segédek névjegyeiket hagyják hátra s azon napot és órát határoznak, amelyben ismét fölkeresik. Ha ezúttal sem fogadná őket az ellenfél, tértívényes levelet írnak neki, amelyben félreérthetetlenül kijelentik, hogy ha újabb 24 óra alatt sem kapnak választ a kihívásra, azt az elégtétel megtagadásának fogják tekinteni. Ha azután ez a levelük is válasz nélkül hagyatnék, a segédek jegyzőkönyvet készítenek s azt elégtételül megbízójuknak átadják, a jegyzőkönyv másolatát pedig az ellenfélnek ajánlott levélben megküldik.

45. §.

Ha a kihívandó netalán hamis nevet vagy lakás-címet mondott volna be: a segédek erről jegyzőkönyvet készítenek s azt megbízójuknak átadják, azzal, hogy az ügyet részükről befejezettnek tekintik.

(Az a szokás, hogy a segédek a bujkáló fél ellen valóságos nyomozó utazásokat, vagy razzliákat rendeznek, nem méltó sem hivatásuk méltóságához, sem a lovagias ügysz, amelyet képviselnek.)

46. §.

A kihívástól az ügy végleges elintézéséig az ellenfeleknek egymással vagy egymás megbízottaival (a 67. §-ban említett esetet kivéve) a hivatásuk vagy szolgál-

látuk gyakorlásából folyó elkerülhetetlen mértéken tömönben érintkezniök nem szabad.

(Mihelyt a lovagias ügyben mindkét fél részéről megbizottak járnak el, az ügyet már csak lovagias keretek közt lehet elintézni. Esetleges félreértések tisztázása azután a meghívottak dolga.)

47. §.

Ha az ellenfelek — mielőtt még segédeiket kölesőnösen megnevezték volna — netalán találkoznának s a párbaj részleteire nézve egymás közt megegyeznének ennek a megegyezésnek semmiféle kötelező ereje nincsen. Eltekintve attól, hogy az ilyen szabálytalan eljárás a párbaj veszélyességét csak fokozhatja, az ellenfelek — megegyezésük dacára is — ahhoz tartoznak alkalmazkodni, amit segédek végeznek.

48. §.

Apa, fiú, testvér, féltestvér, unokatestvér, sógor, vő és após nem hívhatják ki egymást párbajra.

(A közvélemény teljes joggal elítéli a vérokronok között párbajt, de a távolabbi rokonok közt megengedi a fegyveres elintézését. Nagy baj mindenesetre, hogy a rokonságnak ama fokát, amelynél a párbaj jogosultsága kezdődik, nem lehet meghatározni. Arra való tekintettel, hogy a rokonságban levők mindig élénkebben és fejébbben érzik a sértés fullánk-ját, legokosabb és leghelyesebb eljárás, ha a segédek minden hasonló esetben, a rokonsági kötelekre hivatkozva, teljes befolyásukkal az ügy békés kiegyenlítésére törekednek.)

49. §.

Az adós a hitelezőjétől kérhet ugyan elégtételt, de az ügy további intézését addig fel kell függeszteni, míg adósságát ki nem egyenlítette. Kivételnek csak akkor van helye, ha a kihívás nem az adóssággal kapcsolatos okokból vagy éppen séggel tetteles bán-

talmazás vagy a családi állás tekintélye ellen elkövetett sértés miatt történt.

A hitelező ellenben minden körülmények közt elégtételt kérhet és vehet az adóstól, ha az őt megsértette.

(A pénzügyi általában anyagi dolgok egészen a polgári bíróságra tartoznak, az ilyen kérdésekkel becsületbíróság sohasem foglalkozhatik. Ha pénzbe menő játék közben támadt a kihívás tárgyát képező sértés, akkor csak éppen a sértett fél becsülete jöhet szóba s nem egyszersmind az üszeszszólalkozás alapját képező pénzbeli differenciák is. Nem tekinthető kártyaadósságnak, tehát becsületbeli tartozásnak a kártyajáték közben *játék céljából* kért pénzkölcsön.)

50. §.

A kihívás, föltéve, hogy tetteles bánalmazás vagy az ezzel egyenlő elbírálás alá tartozó sértések esete fenn nem forog, feltételesen visszautasítható.

a) ha a kihívóról köztudomású dolog, hogy a párbajszabályokat és föltételeket egy ízben már megsértette s ezért segédei nyilvánosan megbélyegezték;

b) ha a kihívóról köztudomású dolog, hogy mint segéd vagy tanu a párbajszabályok és föltételek megsértésében részes volt vagy azt tudva helyeselte;

c) ha a kihívóról köztudomású dolog, hogy olyan cselekményeket követett el, amelyek a becsülettel össze nem egyeztetetők.

A kihívás visszautasítása azonban mindenkor csak a segédek útján történhetik, akik, az ellenfél segédeknek kívánáságára, a kérdést becsületbíróság döntése alá tartoznak terjeszteni.

Ha a kihívó a m. kir. honvédség vagy m. kir. csendőrség tisztje vagy tisztjelöltje, tisztviselője vagy tisztviselőjelöltje — annak párbajképesége kétségbe nem vonható s így kihívása sem utasítható vissza.

(A kihívás föltételes visszautasítását úgy értelmezzük, hogy a kihívott segédei, hivatkozva a kihívó köztudomású párbajképtelenségére, becsületbírósgai határozattól teszik

rüggövé az elégtételi megadását. Ha a kihívó segédei elfogadják a becsületbírósgot, azt haladéktalanul össze kell hívni. A párbaj azután a becsületbírósg határozatától függ. Ha a becsületbírósg elfogadja a kihívó igazolását s a kihívottat elégtételadásra kötelezi, a párbajnak 24 órán belül meg kell történnie. A kihívott azonban, a becsületbírósg marasztaló határozata esetén is, fegyveres elégtételt adhat a kihívónak, de ez lovagias elégtételnek nem tekinthető.

Meg kell még jegyeznünk, hogy ha valakinek párbajképességét kétségbe vonjuk, viszont tartozunk neki azzal, hogy segédei kívánságára, a kérdést becsületbírósg döntése alá terjesszük.

A honvédség és csendőrség tisztjeinek, tisztjelöltjeinek, tisztviselőinek, tisztviselőjelöltjeinek párbajképességét kifogásolni s ellenük becsületbírósgot se kérni, sem elfogadni azért nem lehet, mert a katonai „Becsületügyi Szabályzat”-nak vannak alávetve. A tisztikar ugyanis egyes tagjai becsületének (párbajképességének) elbírálását a maga részére tartja fenn, amit a becsületügyi eljárása útján gyakorol; viszont a polgári urak közt és polgári urakkal szemben felmerült hasonló ügyekbe (párbajképesség kérdése, becsületbírósg) beleszólni nem kíván.

Ha a polgári ellenfél, vagy megbízottai a tiszt ellen olyan körülményeket hoznak fel, amelyek a tiszt becsületét látszanak érinteni, a becsületbírósg egybehívása helyett a tárgyalás eddigi menetét magába foglaló jegyzőkönyvet (vagy jelentést) kell a bü. eljárás elrendelésére jogosult parancsnokhoz bü. elbírálás végett előterjeszteni. (Függelék 11. pont.) *A jogosult parancsnok döntése, illetőleg a tisztikarnak a bü. eljárás során való ítékezése; egyenlő értékű a becsületbírósg határozatával.*

Ha a tiszt ellen, aki mint kihívó szerepel, esetleg haditörvényszéki vagy becsületügyi eljárás volna folyamatban, — kihívása ezen az alapon vissza nem utasítható, mert ily esetben a megbízottak amúgyis kötelesek a lovagias ügy jegyzőkönyvét előzetes elbírálásra és jóváhagyására a jogosult parancsnokhoz előterjeszteni. (Függ. 35. a. p.) A jogosult parancsnok hivatott dönteni afelől, hogy az ügy lovagias el-

intézését engedélyezel-, vagy az ügyet a folyamatban levő eljárás jogerős befejeztéig függőben tartja. (Függ. 41. p. 1. bek.) Ha a lovagias ügy tárgya a bünvádi, vagy bü. eljárás (előzetes bü. megállapítások) tárgyával kapcsolatos, akkor a lovagias ügy elintézését az illető eljárás befejezéséig minden esetben függőben kell tartani. (Függ. 41. p. 2. bek.) Más esetben azonban, pl. ha egy tiszt ellen nem kifejezetten becsületbevágó cselekmény, hanem botrányos mulatozás, vagy a szolgálati szabályok súlyosabb áthágása miatt folyik hadbírói eljárás, nem volna értelme a lovagias elintézés felüggesztésének; mert ha a tiszt el is veszténe emiatt a rendfokozatát, — ez önmagában véve még nem vonja maga után a párbajképességének elvesztését is; mert ebben a tekintetben a katonai bünvádi eljárásokkal kapcsolatban mértékadó nem a rendfokozatvesztés pusztá ténye, hanem az erre okot szolgáltatott cselekmény milyne.

A tisztikar elfogása volt tiszt-látszával szemben a párbajképesség kérdésében a következő: Katonai bünvádi eljárás során közönséges büncselekményért lefokozott, vagy becsületügyi eljárás következtében rendfokozatát veszített, végül a Bü. Szab. 4. §. 1. pontja értelmében büntett, vagy haszonlesésből eredő vétség vagy kihágás miatt közigazgatási úton elbocsátott volt tiszt párbajképességét becsületbírósg által felülbíráltni nem szabad. Ilyen volt tiszt párbajképességét — a tisztikaral szemben — csak egykor viselt tiszt rendfokozatának visszaadása által szerzi vissza. Minden más esetben az érintett volt tiszt párbajképességét el kell ismerni, ha magát a — volt rendfokozata szerint illetékes — becsületügyi választmány döntésének aláveti s ha ez a döntés számára kedvező. (Részletesen lásd: Függelék 26. és 27. pont.)

„Mindenki jogosult, a tiszt pedig köteles bármely tiszt oly cselekményét, vagy mulasztását, amely nézete szerint a tisztállás becsületébe ütközik, vagy a tisztikar tekintélyének csorbítására alkalmas, az illető tiszt előljáró parancsnokának (hatóságának) bejelenteni. Az ilyen jelentésben minden bírálat nélkül kizárólag a cselekmény, vagy mulasztás tárgyllagos bírására kell szorítkozni. A jelentéstevőt a

Szoig. Szab. I. Rész III. pontjában meghatározott felelősség terheli." (Bü. Szab. 5. §. 2. p.) A parancsnok az érdekelt tiszti feiderítő, vagy igazoló jelentésének beérkezése után mérlegeli: vajjon a cselekmény, vagy mulasztás mely intézkedések megtételét vonja maga után? (Bü. Szab. 8. §.)

51. §.

Ha a segédek másképp nem intézkednek, vagy különös, előre nem látott akadályok nem fordulnak elő: a párbajnak a kihívás tudomásul vételétől számítandó három nap alatt meg kell történnie.

52. §.

Háborús időkben az ellenség előtt álló katonatisztek közt felmerülő lovagias ügyek rendszerint csak a békekötés után intézhetők el.

VI.

A párbajfegyverek és azok kellékeiről.

53. §.

Magyarországon a párbajoknak általában csak kétféle szokásos fegyvere ismeretes: a *kard* és a *pisztoly*. Minden más fegyveres elintézés a rendkívüli párbajok sorába tartozik.

(A párbajok keletkezésétől egészen a múlt század közepéig kardpárbajoknál a küzdő felek ugyanazokat a fegyvereket használták, mint komoly harcban. A mi korunkban a párbajoknál használt szálfegyverek tényleg éles, illetőleg hegyes sportfegyverek, a löfegyverek pedig kivételtől mentesen, mondhatni hagyományos jellegű párbajpisztolyok, amelyek szerkezetileg megfelelnek azoknak a fegyvereknek, melyeket a múlt század harmincas éveitől a hetvenes évekig, vagyis az elköltöltő kor befejezéséig használtak.)

A *párbajtőr*, mely Magyarországon nem használatos

párbajfegyver, megfelel annak, amit kardvivóink epének neveznek. Háromszögletű, merev, hegyes pengéje van.

A *párbajkard* a mindenkori használt vívókardnak felel meg. Manapság tehát ilyen célokra az úgynevezett olasz kardokat használják, melyeknek nagy kosaruk van, pengéjük igen könnyű, keskeny és hajlékony s amennyiben a szúrás ki van zárva, a pengék végén lapos gomb van. A gyakorlatban a kardok súlyosságában nem szokás disztinquirálni. A különböző párbajfegyverek között előforduló „nehéz lovassági kardok” csak a tájékozatlan segédek fantáziájában léteznek. Amennyiben a segédek egyáltalán disztinquirálnak, a penge lehet a szokásosnál valamivel, de nem lényegesen szélesebb. Ez a disztinquiráció egyébként abból az időből származik, amikor még olasz és magyar iskolát vívtak. Abban az időben lovagias ügyekben a segédek a magyar iskolánál használt súlyosabb magyar kardokat választották és írták elő. Ma ez a gyakorlatban már nem létezik.

A *párbajpisztolyok* elköltöltő, gyutacsos pisztolyok, lövészerük fekete lőpór, gümbölyű ölmogyó, papír vagy nemez fojtás és vörösréz gyutaca. A pisztolyok rendszerint sima csövűek, légy (célgomb) és ú. n. nézke, valamint gyorsító (schneller) nélkül. Kaliberük aránylag nagy, általában 10—18 mm. Súlyosabb feltételek párbajoknál előírhatók *legyes- és vontacsövű pisztolyok is*. Schnellert még ilyenkor sem szoktak akár csak kombinációba venni is. A pisztolyok löszabotossága különösen a simacsövű fegyvereknél még akkor is hiányos, ha nagyjában az ürméretnek (kalibernek) megfelelő golyóval töltik is. Amennyiben, amint az rendszerint szokásos, a golyó az ürméretnél kisebb, a lövés úgyiszlán kiszámíthatatlanná válik, úgyhogy a pisztolypárbaj a véletlen vagy istenfűtet (ordalla) alakját ölti. Vontacsövű pisztolyból a lövés ezzel szemben teljesen szabatos lehet, feltéve, hogy a pisztolyt szakszerűen, ennek a céljának szem előtt tartásával töltik.)

54. §.

A kardok lehetőleg egy párból valók s alak, hossz-, súly- és súlypontfékvésre nézve egymással teljesen

egyenlők s a pengék a szükséghez képest egyformán élesek és hegyesek vagy tompák — de nem csorbák — legyenek.

55. §.

Kardpárbajoknál, melyeknél a föltételek értelmében a szúrás ki van zárva, a pengéket le kell tompítani, úgy, hogy azoknak a hegyein ú. n. gomb legyen.

56. §.

Pisztolypárbajoknál előtöltő, gyutacsos pisztolyok használatosak, melyek az ellenfelek előtt teljesen ismeretlenek, egy párból valók, síma csövűek, célgombbal és az ú. n. nézőkével ellátva nincsenek, szerkezetileg és teljesítőképesség tekintetében egyformák.

Vontcsövű, valamint olyan pisztolyok, amelyeknek csöve célgombbal s esetleg az ú. n. nézőkével van ellátva, csak nagyon súlyos sértések (a családi élet ellen elkövetett, az egyén erkölcsi megsemmisítését célzó és hasonló súlyos sértések) eseteiben és csak a sértett fél írásban kifejezett kívánságára használhatók.

(A segédek különösen ügyeljenek arra, hogy a használandó fegyvereket az ellenfelek ne ismerjék. A fegyverek mindig egy párból valók legyenek, még akkor is, amikor a sértett fél, jogainál fogva, a saját fegyverét használja. Ilyen esetekben a sértett fél ellenfelét az általa használt fegyver párfával megkínálni s az ellenfél azt elfogadni tartozik.)

57. §.

A segédek becsületükkel felelősek azért, hogy a párbajnál használt fegyverek *feltétlenül tiszták* legyenek.

VII.

A segédekről és azok kötelességeiről.

58. §.

Lovagias ügyeik elintézésére mindkét fél, úgy a kihívó, mint a kihívott, *két-két segédet* vagy tanut *köteles* megnevezni.

(A segédek helyes megválasztása, tekintettel arra, hogy mindkét fél becsületét és életét bízva reájuk, különösen nagy fontosságú. Ugyanezért kívánatos, hogy csak olyan segédeket vagy tanukat válasszanak, akik teljes bizalmukat bírják és komoly, tapasztalt férfiak. Igen sok párbaj, amelynek tragikus eredménye ismeretes, talán még sem történt vagy legalább is másként végződött volna, ha az ellenfelek komolyabb férfiakra bízta volna ügyüket, akik ismerik kötelességeiket s a felelősséget, amelyet a segédekkel elvállaltak. Sajnos azonban, hogy a felek legtöbbször éppen ebben a nagyfontosságú kérdésben majdnem a bihetetlenséggel határos könnyelműséggel járnak el. Sokszor ahelyett, hogy komoly és tapasztalt barátjaikhoz fordulnának, olyanok lovagias szolgálatait veszik igénybe, akik nemcsak megbízásuk fontosságát nem ismerik, de még a párbaj legelemibb szabályaival sincsenek tisztában. Nem nagytunk, ha azt mondjuk, hogy a végzetes párbajok előzetesainak legalább a fele a segédekre kiáltja átkát. *Chatelain* is a segédeknek tulajdonítja, hogy „oly becsületbeli ügyek, amelyeket kötelességtudó és tapasztalt férfiak egészen tárgyaltalanoknak nyilvánítottak volna, igen sokszor a legnagyobb katasztrófákat eredményezték“.

Ideális segédeknek a rendkívüli tulajdonságok egész sorozatával kell felruházva lenniök. Ne legyenek nagyon fiatalok, mert akkor nincsenek meg a kellő tapasztalatuk és tekintélyük, de öregek sem, mert akkor hiányzik az erélyességük. Legyenek békülékeny természetűek, de egyszerűmódú és jelleműek. Értsenek a fegyver kezeléséhez, ami különösen a kardpárbajoknál nagyon fontos. *Mindenekfölött tartsák lelkiismereti kötelességüknek a reájuk bízott ügyet lehetőleg*

békésen elintézni s a párbajt csak a legvégső esetben engedélyez meg, ha tudniillik minden békítési kísérletük megkísült. Gondolják meg, hogy megbízatásukat nem azért kapták, hogy mindenáron párbajra állítsák ki felüket, hanem, hogy az ügyet lovagiasan elintézzék. A fegyveres megoldáshoz ennél fogva csak akkor forduljanak, ha az ügy tisztességes és mindkét fél becsületének megfelelő módon való békés elintézésében minden kísérletük eredménytelen maradt. Jusson eszükbe mindig Karr Alfonz híres mondása: „*Nem a golyók, nem a pengék ölnek, hanem a segédek!*”

Fontolja meg viszont jól mindenki, kire bízva becsületét és életét, valamint hogy minden segéd vagy tanu is tartsa mindig szem előtt, hogy tisztességét önként vállalta el s hogy azzal komoly kötelességek vannak egybekötve, amelyeknek lelkiismeretes teljesítéséért felelősséggel tartozik nemcsak megbízójának, de esetleg annak családjának és a társadalomnak is.)

59. §.

Ha két párbajképes egyén áll egymással szemben, ügyüket *segédek* intézik el. Ha azonban egy párbajképes egyén egy párbajképtelennel áll szemben, előbbi csak *tanuk* képviselhetik, akik a párbajföltételek megállapításában részt nem vesznek s a párbajnál is csak annyiban segédkeznek, amennyiben az ellenfél segédei által egyoldalúlag megállapított párbajföltételek szigorú betartását fegyveresen ellenőrzik.

Párbajképes ellenfelek csak akkor küldenek egymáshoz segéd helyett tanukat, ha a sértett fél olyan kényesnek tartja az ügyét, hogy a sérelmet még megbízottjával sem akarja közölni. A sértett fél ez esetben a kihívást és a párbajföltételeket írásban, tanuk által közli az ellenféllel, aki viszont tanuk által küldi meg beleegyző vagy tagadó válaszát. A párbaj színhelyén a tanuk egyszerűen tudomásul veszik a felek által megállapított párbajföltételeket, de a párbajt csak oly föltétel mellett engedik meg, ha *mind a két fél becsületességét* adja, hogy tartózkodásuknak semmi más oka

nincs, mint az ügy kényes természete. A tanuk a felek nyilatkozatát jegyzőkönyvbe veszik, azt velük aláírattják s azután már csak arra ügyelnek föl, hogy a párbajföltételek becsületesen megtartassanak.

(A segédek és tanuk elnevezések között nagy különbség van. A *segédek* tényleges részt vesznek a becsületügy elintézésében, tárgyalásokat folytatnak az ellenfél segédeivel, vitaköznak az elintézés módja és alakja fölött, békítési kísérleteket tesznek s ha párbajra kerül a dolog, részt vesznek a föltételek megállapításában s a párbaj intézésében. A *tanuk* ellenben az ellenfél segédeivel nem tárgyalnak, hanem a párbajnak az ellenfél segédei által megállapított föltételeit tudomásul veszik, azokat jegyzőkönyvbe foglalják s a párbaj intézésében csak annyiban vesznek részt, hogy a párbajföltételek szigorú lelkiismeretességgel való betartását fegyveresen ellenőrzik.

Lovagias emberek egymás közt felmerült becsületügyeket rendszerint csak segédek útján intézhetik el, de ha egy párbajképes ember egy párbajképtelennel áll szemben, úgy a párbajképes fél csak tanukkal képviselteti magát. Ezzel jelzi, hogy ellenfelét lovagias küzdő félnek nem ismeri el s bár ad neki vagy vesz tőle elégtételt, azt csak a társadalmi formák kedvéért teszi, de lovagias elégtételnek nem tekint. Ilyen esetekben a fegyvereket, a párbajföltételeket, az időt, helyet és órát az elégtételt kereső fél megbízottjai határozzák meg.

Előfordulhatnak esetek, amikor a párbaj okának eltitkolását vagy a sértő vagy a sértett fél családi érdekei megkívánják. Ilyenkor a két fél becsületesszáva az egyetlen biztosíték, amelyet a tanuk kaphatnak.)

60. §.

Segédek vagy tanuk nem lehetnek:

- a) akik ugyanabban az ügyben akár mint sértők, akár mint sértettek érdekeltek;
- b) akikről köztudomású, hogy a párbajszabályokat s a párbajföltételeket egyizben már megsértették;
- c) akikről köztudomású, hogy mint segédek vagy

tanuk a párbajszabályok és párbajföltételek megsértésében egyizben már résztvettek, illetőleg azt tudva, jóváhagyták;

d) akikről köztudomású, hogy a becsülettel őszene egyvezetethető cselekményt követtek el s ezért vád alatt állanak vagy el voltak ítélve.

(Ha valaki mégis oly segédeket küldene, akik kifogás alá eshetnek, az ellenfél segédet vagy lépjenek vissza azonnal, vagy pedig — óvatosan kerülve minden sértést — adják elő a kifogásukat. Ha ezeket a kifogásokat sem a segédek, sem a fél nem méltányolják, a főszóaló segédeknek visszalépniök s erről saját felüket levélben értesíteniök kell, hogy még idejében új segédeket nevezhessen.

Miután a segédeknek kifogásolása igen könnyen újabb kihívásokat provokálhat a segédek között, ismételve is hangsúlyoznunk kell, hogy a kifogásoknak mindig *köztudomású tényeken kell alapulniok.*)

61. §.

Apa, fiú, atyai vagy anyai ágról felmenő vagy lemenő első-ági rokon (testvér, féltestvér, mostohatestvér, unokatestvér, sógor), após, vő, úgyszintén azok, akik a sértő vagy sértett féllel gyámsági, gondnoksági, nevelőszülői vagy örökbefogadási viszonyban állanak vagy állottak, — egymás mellett vagy egymás ellenében se megbízottak (segédek), se tanuk nem lehetnek.

62. §.

A megbízottak — a kihíváson és a 67. § 3. bekezdésében említett eseten kívül — magával az ellenféllel sohasem, hanem csak annak segédeivel vagy tanuival érintkezhetnek.

63. §.

Mindkét félnek joga van segédeinek szolgálatát a lovagias ügy tárgyalása közben megköszönni és másokat választani. Hasonlóan lemondhatnak megbízatá-

aokról a segédek is, megbízójuknak netaláni gyöngéit azonban elárulniok sohasem szabad.

(A segédek legfőbb kötelessége a legszigorúbb diszkreció. Semmi körülmények közt sem szabad valamit elárulniok azokból a bizalmas tárgyalásokból, amelyeket felükkel folytatnak. Így például a fél azt mondhatna segédeinek: „Nekem különös okaim vannak, hogy elkerüljem a fegyveres mérkőzést, önök azonban tegyenek úgy, mintha elvárnák az elégtételt. Ne sürgessék nagyon az ügynek a fegyveres elintézését, nehogy nekem a párbajt el kelljen fogadnom.” A segédek, amennyiben az ilyen megbízás ellentéznek az elveikkel, bármikor visszaléphetnek, de visszalépésük okáról senkinek semmit sem szabad elárulniok. Az ügy elintézése előtt és tárgyalása közben mind a fél, mind a segédek, bármikor lemondhatnak: a fél segédeiről, ezek pedig megbízatásukról.)

64. §.

A segédek változtatása mindig csak az *elintézés folyamán* és a *párbaj előtt* van helyén s egyik fél részéről sem kell indokolni.

65. §.

Az a fél, akinek segédei változnak, az ellenfél segédeit erről a körülményről haladéktalanul értesíteni, új segédeit nekik bejelenteni s intézkedni tartozik, hogy az új segédek őket 24 óra alatt fölkeressék.

66. §.

A kihívott fél segédei kötelesek a kihívó segédeit lehetőleg azonnal, de 24 órán belül okvetlenül fölkeresni vagy őket levél útján találkozára fölkeríteni.

Ha a kihívott 24 óra alatt segédeket nem nevezne, az ellenfél segédei erről jegyzőkönyvet készíteni s azt a kihívónak átadni, másolatát pedig a kihívottnak térítvényes ajánlott levélben megküldeni kötelesek. Ez a jegyzőkönyv, amennyiben a kihívott fél a levél átvételétől számítandó 24 óra alatt segédeit meg nem ne-

vezné, a kihívóra nézve a lovagias elégtétel érvényét jelenti.

67. §.

A lovagias elintézés tárgyát képező ügy tárgyalásánál mindkét fél segédeinek jelen kell lenniök. Ha közülük bárki is akadályozva lenne a megjelenésben, magát helyettesíteni tartozik.

A helyettes mindenkor írásbeli megbízással köteles magát igazolni.

Ha az egyik fél segédei nem jelennének meg a találkozáson, az ellenfél segédei a találkozásra új határidőt állapítanak meg s erről az érdekelteket ajánlott vagy expresszlevélben értesíteni kötelesek, azzal, hogy ha segédei ezt az új határidőt sem tartanák be, az esetről jegyzőkönyvet készítenek s az ügyet egyoldalúlag befejezik.

Mind az ügy tárgyalásának, mind fegyveres elintézés esetén a párbajnak helyét a sértett fél, illetőleg a sértett (kihívó) fél nevében annak a segédei állapítják meg (lásd 21. §.), de az a hely messzebbre, mint amennyire a sértett fél állandó lakóhelye a sértő állandó lakóhelyétől van, nem eshetik; úgyszintén nem lehet sem a sértett, sem a sértő fél lakása. Ha a sértett fél állandó lakóhelye esetleg valamelyes olyan kisebb községben volna, amely sem valóban, sem hajón meg nem közelíthető vagy ott az ellenfél segédeinek részére megfelelő elhelyezés nem volna biztosítható, akkor mind a tárgyalásokat, mind a párbajt az ellenfelek állandó lakóhelye közötti földrajzi központon, esetleg ettől a földrajzi központtól a sértett fél állandó lakóhelyéhez legközelebb eső városban kell megtartani, amely város a párbaj szabályszerű lefolyását biztosító vívóteremmel, a szükséges felszerelésekkel és megfelelő kórházzal rendelkezik.

Súlyosabb feltételű párbajt, már az ellenfelek érdekében is, mindig nagyvárosban — lehetőleg Budapesten — kell megvívni, ahol a párbaj szükséges esz-

közei és sebesülés esetén az orvosi segítség is, könnyebben és gyorsabban rendelkezésre állanak.

Ha a segédek abban a kérdésben, hogy ki a sértett fél, netalán meggyezni nem tudnának, mindjárt a lovagias ügy első stádiumában párbaj(döntő-)bírótság ítélkezése alá kötelesek bocsátani a kérdést.

68. §.

Ha a segédek bármi okból össze nem jöhetnének, sem helyetteseket nem állíthatnának, a tanácskozást el kell halasztani. Az elhalasztás mindazonáltal 24 órán túl nem terjedhet.

69. §.

A segédek tanácskozásra összegyűlvén, mindenkéltől állapítsák meg az ellenfelek személyazonosságát, férfias érettségét, testi és erkölcsi állapotát.

Ha a segédek megállapítanak, hogy az ellenfelek egyike ellen valamelyes büntető eljárás volna folyamatban, mely a becsületét érinti, az ügy elintézését el kell halasztani, míg a bíróság jogerős ítéletet nem hoz.

Ha az egyik fél *idegen* és nincsenek, akik kezességét vállalhatnának becsületéért, a segédeknek joguk van erkölcsiségre iránt az illető állam diplomáciai testületénél tudakozódni.

Miután a segédek az ellenfelek személyazonossága, férfias érettsége, testi és erkölcsi állapota tekintetében nem látják akadályát az ügy lovagias elintézésének, a legszigorúbb lelkiismeretességgel vizsgálják meg az ügyet s *ne csupán a tényeket, de azok indokait is vegyék figyelembe.* Semmit sem szabad figyelmen kívül hagyniok vagy elhanyagolniok, sőt ha esetleg valamelyes tekintetben újabb adatokra vagy információkra volna szükségük, ezeken beszerzése céljából a tanácskozást félbe is szakíthatják, esetleg a szükséghez képest 24 óra tartamára elhalaszthatják.

Ha a lovagias ügy tárgyalása folyamán valamelyik fél segédei megállapítanak, hogy az ellenfél vagy an-

nak segédei jogerős bírói ítélet vagy becsületbíróági határozat alapján párbajképtelenek s ezt, minden kétséget kizáró bizonyítékokkal is támogatnák, — ez a kötelességszerű eljárásuk sem az ellenfél, sem annak segédei részéről kihívás tárgyát nem képezheti. A segédek vagy tanuk, akik valamely lovagias ügy elintézése céljából eljárnak, elvi szempontból általában sérthetetlenek, tehát az elintézés alatt álló ügyből kifolyólag sem az ellenfél, sem az ellenfél segédei, tanui, barátai vagy hozzátartozói részéről lovagias úton felelősségre nem vonhatók, kivéve, ha személyes magatartásukkal szolgáltatnak arra okot.

A segédek tanácskozásának minden részletéről jegyzőkönyvet kell vezetni.

(A segédeknek különösen kell vigyázniuk a felek személyazonosságára, hogy t. i. az adjon elégtételt, aki a sértést elkövette és annak vagy a helyettesének, akit meg sértett.

Megállapítandó továbbá a felek kora és férfias érettsége. Igaz ugyan, hogy a párbaj-codex a kiskorúakat nem jogosítja föl, hogy elégtételt vehessenek, kiskorúaknak azonban csak azokat tartja, akik nem a törvény, de a társadalom előtt is azok. Ez az úgynevezett teljes kiskorúság. Nem érti ellenben azokat, akik a törvény értelmében kiskorúak ugyan, de a társadalom nagykorúaknak fogadja el őket, ilyenek például a fiatal emberek, akik tanulmányukat már elvégezték, vagy pedig valamelyik főiskola hallgatói s mint ilyenek, a férfiu jogait méltán megkövetelhetik.

Igen fontos kérdés a felek erkölcsisége is. Egy becsület embert a segédek csak hasonló becsületességű emberrel engedhetnek megverekedni. Akt a férfiu becsülettel össze nem férő cselekmények vagy üzemek terhelnek s ilyenekért jogerős bírói vagy becsületbíróági ítélettel meg van bélyegezve, nem tarthat ezámot arra, hogy lovagias ember lovagias úton intézze el vele szemben fölmerült becsületbeli ügyét. Lovagias ember az ilyen egyénnel szemben a törvény rendes útján keres elégtételt. Másképp áll azonban a dolog, ha egy párbajképtelen ember a sértett fél. Ilyen ese-

tekben, különösen ha tetleges bántalmazásról van szó, lovagias ember mindig ad elégtételt, de nem segédek, hanem tanuk előtt. (Lásd 36. §.)

A segédeknek, mielőtt az ügy elintézésének érdemleges vitatásába belemennének, minden kétséget kizárólag kell konstatálniuk, hogy a kihívás alapját képező ok csakugyan sértése-e a becsületnek vagy az erkölcsiségnek? Ennek a szempontnak az elhanyagolása okozza a párbajjal való nagy visszadéseket és teszi a párbajt sokszor spadásnak és iparlovagok vállalatává. Eltérő információk esetén a segédek kérjenek felülkötő írásos nyilatkozatot a tényállásról. Ez az írásos nyilatkozat azonban a jegyzőkönyvhöz nem csatolható. (Függ. 6. pont.)

A párbaj nem sértheti senkinek sem a szabadságát vagy jogait. A segédeknek ennél fogva nem szabad megengedniök, hogy például egy apa kihívást fogadjon el attól, akitől a leánya kezét megtagadta; hogy valaki párbajra hívassék attól, akinek hitelesni vonakodott; hogy a polgári tisztviselő vagy a honvédség, csendőrség tisztje elfogadjon annak a kihívását, akit, mint alárendeltjét, szorosan veit hivatalos eljárása közben, illetőleg szolgálati úton megbüntettet stb. (Függ. 14—16. p.) A rendőrtisztikar lovagias ügyeiben a m. kir. Belügyminiszter rendelettel a mértékdadók.

A segédeknek általában nagy figyelmet kell fordítaniuk a fennforgó becsületbeli ügy alkalmi okainak megismerésére is és anélkül, hogy megelégednének a látszattal, meg kell vizsgálniuk minden mellékkörülményt, hogy a teljes valószínűséget megállapíthassák. Mert sokkal gyakrabban, mintsem gondolná az ember, a látszólagos ok nem az igazi.

Lovagias ügyekét anyagi vagy más előnyökért végezni nem egyeztethető össze a párbajsegég önzetlen és pártatlan szerepkörével. A lovagias ügyeket általában kereseti forrássá nem szabad lealacsonyítani. Ott, ahol a lovagias ügy és párbaj a segédek, orvos, vívőteremtulajdonos és szenzációt hajhászó sajtóriporterek érdekszövetségének irányítása alá kerül, a párbaj veszélytelen és megvetésre méltó hencseregessé állítyed.)

70. §.

Ha a tényeket és azok indokait alaposan megvizsgálták és a segédek teljesen tisztán látják az ügyet, meg kell állapítani, hogy mi a tulajdonképpeni sértés és a sértések háromféle neme közül melyiknek az esete forog fenn? (Lásd 10. §.)

71. §.

Ha mindkét fél részéről történt sértés, a segédek határozzák meg és osztályozzák ezek mindegyikét; azután kölcsönös megállapodás alapján közösen ítélik meg, hogy ki a sértett fél s milyen jogok illetik meg őt. (Lásd 10., 21. és 22. §-ok.)

Véleménykülönség esetén a kérdést mindig párbaj- (döntő-) bíróság döntése alá kell bocsátani.

72. §.

Ha a segédek egyértelműleg arra a meggyőződésre jutnak, hogy sértés nem forog fenn s ennél fogva lovasias elégtételadásra ok és szükség nincsen, erről a körülményről, a tárgyalás félbeszakítása után, megbízóikat értesítik, majd jegyzőkönyvet készítenek és azt a felekek kiadják.

A kihívónak tehát, ha segédeinek álláspontját esetleg nem osztaná, az ügy jegyzőkönyvi elintézése előtt joga van az ügyet folytatni, illetőleg újabb segédekre bízni. Ez esetben azonban a sértett fél jogai a kihívottat illetik. (Lásd 13. §.)

(Komoly segédek nem állanak azok rendelkezésére, akik csak feltűnési vágyból vagy szereplési viselkedésükből keresik a párbajt. Önérzetes segédek tehát, ha felük nincs megelégedve az álláspontjukkal s az ügyet folytatni akarja, önként visszalépnek, mielőtt még megbízójuk főváltáná őket. Ilyen esetekben a fegyverválasztás joga nem a kihívót, hanem a kihívottat illeti.)

73. §.

A segédek, akár szükségesnek találják a párbajt, akár nem, minden lehetőt kövessenek el, hogy az ügy, ha csak lehetséges, békés úton s mind a két fél részére becsületes módon nyerjen elintézését. (Lásd 22. és 29. §§.)

(A békés úton való elintézés mindig kívánatos, ha az mind a két fél lovagiaságának sérelme nélkül keresztülvihető. A segédeknek minden erejükkel és tekintélyükkel erre kell törekedniök, mielőtt a párbajba belemennének.)

Lovagias ember sohasem fog vonakodni annak a sértésnek jóvátételétől, amelyet elkövetett, föltéve természetesen, hogy a segédei elfogadható és a becsületével összeegyeztethető módot tanácsolnak neki.)

74. §.

Ha a segédek arról győződtek meg, hogy az ügyet békés úton el nem intézhetik, a fegyverválasztás jogával rendelkező sértett fél kívánsága szerint meghatározzák a fegyverek nemét s tekintettel a sértett fél esetleges további jogaira (lásd 21. és 22. §§.), a párbajfeltételeket és pisztolypárbaj esetén a távolságot is.

75. §.

A segédek intézzék el a reájuk bízott ügyet legjobb lelkiismeretük szerint s úgy, hogy azzal megbízóikat becsületükben semmiféle igazságtalanság, sérelem vagy szegyen ne érje. Egymás irányában pedig legyenek mindenkor igazságosak, méltányosak és lovasiasak.

Mind a két fél segédei által aláírt jegyzőkönyvi megállapodások, vonatkoznak azok az ügynek akár békés úton, akár fegyveres úton történő elintézésére, nemcsak a segédeket, de a feleket is kötelezik, még akkor is, ha a segédek a jegyzőkönyv aláírása után netán visszalépnének vagy a fél segédeit bármi okból fölmentené és új segédeket nevezne meg.

Kívételnek csak akkor van helye, ha az ügy elintézésében eljáró ugyanazok a segédek, kölcsönös egyet-

értéssel, beismernék tévedésüket s az ügynek újból való tárgyalását a felek becsülete érdekében szükségesnek tartanák. Ez esetben a segédeknek joguk van a már kész jegyzőkönyvet megsemmisíteni és új jegyzőkönyvet írni, amelyben azonban az előző jegyzőkönyv megsemmisítésének jogcímét kifejezetten meg kell állapítani.

76. §.

Ha a segédek egymás között megegyezni nem tudnának, a vitás kérdésekben — a körülményekhez képest — *becsületbírótság, párbaj- (döntő-) bíróság vagy fegyverbírótság* hivatott ítélkezni. Nevezetesen:

a) valamelyik fél párbajképessége kérdésében — *becsületbírótság*;

b) a békés vagy fegyveres elintézés elvi kérdésében, valamint a segédek között fölmerülhet s a becsületbírótság és fegyverbírótság szorosan határolt hatáskörén kívül eső bármely véleménykülönbség esetében — *párbaj- (döntő-) bíróság*;

c) a fegyverek minősége (kardnál: nehéz vagy könnyű párbajkard, pisztolynál: síma vagy vontacsövű pisztolyok), a párbajföltételek és pisztolypárbajok esetén a távolság kérdésében — *fegyverbírótság*.

Mind a három bíróság illetékességi körére, alakítása és eljárására nézve külön fejezetek intézkednek. (Lásd Negyedik Rész, I., II. és III. fejezet.)

A becsületbírótság, mind két fél segédeinek *közös egyetértéssel* előterjesztett kérésére, átalakulhat párbaj- (döntő-) bírósággá vagy fegyverbíróssá is, de a párbaj- (döntő-) bíróság vagy fegyverbírótság sohasem alakulhat át becsületbíróssá.

(A segédek között nemcsak igen gyakran, de a legtöbbször véleménykülönbség merül föl abban a kérdésben, hogy 1. történt-e sértés, vagy sem; 2. sértés-e az, amit a lovagias elégtételt kérő fél sértésnek minősít; 3. történt-e sértés mind a két fél részéről, vagy pedig csak az egyik félen esett sérelem; 4. kölcsönös sértés esetében melyik fél a súlyosabban sértett és ha az úgy békésen nem volna elintézhető, melyik

fél gyakorolja a fegyverválasztás jogát; 5. békés elintézés esetén milyen legyen az elintézés módja és alakja; 6. mi a lovagias elégtételt igénylő valódi tényállás; 7. helyettesítésnek van-e helye s kit illet a helyettesítés joga; 8. mely kérdések intézettsenek a becsületbíróssághoz, párbaj- (döntő-) bírósághoz vagy fegyverbíróssághoz, stb. A gyakorlat az utolsó három évtizedben ilyen esetekben rendszerint *egy párbaj-ügyekben elismert tekintélyhez* folyamodott s annak az ítéletét döntő érvennyel ruházta föl. A becsületbírótság, párbaj- (döntő-) bíróság és fegyverbírótság intézményei mellé tehát, amelyeket felültes segédek annyiszor össze szoktak téveszteni, egy *negyedik* intézményt statuált, illetőleg sokszor a legkényesebb kérdéseket is csak *egy* közösen választott döntőbíró ítélkezésére bízta. Mi ezt az újabb gyakorlatot két okból nem tartjuk elfogadhatónak. Először azért, mert a segédek között fölmerülhet s a becsületbírótság és fegyverbírótság hatáskörén kívül eső kérdésekben, az emberi gyarlóságnál fogva, aggályosnak találjuk *egy* döntőbíró ítéletét, még akkor is, ha az illető elismert országos párbajtekintély is volna; másodsor, nem tartjuk kívánatosnak, hogy a becsületbírótság, párbaj- (döntő-) bíróság és fegyverbírósságok mellé, amelyeknek különböző hatásköreit sokszor még elismert gyakorlatú segédek is össze szokták téveszteni, még egy *negyedik* fórum — *döntőbíró* — is statuáltassék. Sokkal célszerűbbnek véltük ennél fogva, ha mindezeket a kontroverz kérdéseket, amelyek a becsületbírótság és fegyverbírótság hatáskörén kívül esnek, egy már létező és a gyakorlatban bevált választott bíróság: a *párbaj- (döntő-) bíróság* hatáskörébe utaltuk, amelyben a Negyedik Rész II. fejezete rendelkezésének (255. §.) értelmében nem egy bíró dönt, hanem a kérdés súlyosságához mérten, egy 3—5 tagból álló bíróság, amelynek döntésében ennél fogva a segédek minden körülmények között megnyugodhatnak.)

77. §.

Ha az ellenfelek egyike esetleg *balkeses* vívó, segédei erről a körülményről az ellenfél segédeit haladéktalanul értesíteni kötelesek.

A jobbkezes vívónak, ez esetben, ha ő a sértett fél, joga van a párbaj elhalasztását kérni, hogy balkezére vívni megtanulhasson; ez a halasztás azonban három hónapnál hosszabb időre nem terjedhet.

Ha azonban a balkezes a sértett fél, úgy a jobbkezes — akár előbb, akár csak a párbaj színhelyén értesül ellenfelének erről a tulajdonságáról — azonnal és minden halasztás nélkül tartozik elégtételt szolgáltatni.

78. §.

Pisztolypárbajoknál mindegyik fél azzal a kezével lőhet, amellyikkel akar.

79. §.

Ha az ellenfelek valamelyike egyáltalában nem tud vívni vagy löni, legyen bár az akár a sértő, akár a sértett: joga van a párbaj elhalasztását kérni, ez a halasztás azonban három hónapnál hosszabb időre nem terjedhet.

80. §.

A segédek, akik egy rövidlátó vagy félszemű egyént képviselnek, a pisztolypárbajt visszautasíthatják, kardpárbajnál pedig felük számára mindig az előnyösebb helyet választhatják.

Tettlegetes bántalmazás, vagy a családi állás tekintélye ellen elkövetett sértés esetében azonban a sértő félnek — akár rövidlátó, akár félszemű — semmiféle joga nincs.

81. §.

Ha valamely nagyon komoly ügyről van szó, amelyben a sértés nyilvánvaló s az ellenfelek, mielőtt még segédeket vagy tanukat választottak volna, a fegyver, a párbajfeltételek és pisztolypárbaj esetén a távolság, továbbá a találkozási hely és idő iránt egymás közt megegyeztek, — a segédek, miután ellenőrzési jogukat

gyakorolták — az ellenfelek megállapodásait jóváhagyhatják. Ez esetben csak arról kell gondoskodniok, hogy a párbaj az előírt feltételekhez híven vivassék meg.

(A segédek jóváhagyhatják, de *nem kötelesek* jóváhagyni az ellenfelek egymás közötti megállapodásait, különösen, ha azokat a sértéshez mérten szigorúaknak találják. Ilyen esetekben a segédeknek joguk van a megállapodásokat megváltoztatni a az ellenfelek *kötelesek* az új feltételekhez alkalmazkodni.)

82. §.

Ha a segédek egy fiatalembert képviselnek, nem szabad megengedniök, hogy az egy 60 évet túlhaladott férfival párbajt vívjon, kivéve, ha ez utóbbi tettlegetes sértést követett volna el. A segédek, valahányszor fiatalember és aggastyán állnak egymással szemben, mindenkor követeljük meg, hogy az aggastyán, akár mint sértő, akár mint sértett fél szerepel is, a kihívást írásban tegye meg, illetőleg írásban jelentse ki, hogy a kihívást elfogadja. Ennek az írásbeli nyilatkozatnak megtagadása a párbaj megtagadásának, illetőleg az elégtételtől való önkéntes lemondásnak felel meg. Erről a körülményről az összes segédeknek jegyzőkönyvet kell készíteniök, mely a fiatalember esetleg megsértett becsületének elégtételtül szolgál. Ha valamely segéd vagy tanu a jegyzőkönyv aláírását megtagadná, ez a jegyzőkönyvben szintén szerepeljen.

FiataleMBER kifejezés alatt 40 éven alóli férfiú értendőik.

83. §.

Csekélyebb jelentőségű sértések esetén a segédek elhatározhatják, hogy a párbajt mindjárt az *első sebzés* után — bármely részen történjék is az — beszüntetik.

Erről a határozatukról a feleket csak a párbaj színhelyén és közvetlenül a viadal megkezdése előtt értesítik.

84. §.

Komoly természetű sértés esetén a segédek, a sértett fél kívánságára elhatározhatják, hogy a párbaj az egyik fél *harcképtelenségéig* folytatassák.

A harcképtelenséget, az orvosok véleménye alapján, a segédek állapítják meg, a megsebesült fél pedig köteles magát a határozatnak — minden megjegyzés vagy ellentmondás nélkül — alávetni.

(A párbaj színhelyén az ellenfeleknek csak kötelességek vannak. Ez a kötelesség az, hogy segédek intézkedéseit mindenben hallgatóan kövessék. Megjegyzéseket tenni akár az ellenfélre, akár a segédekre vagy pedig a segédeknek ellentmondani: neveltlenség s nem lovagias férfúhoz méltó. A felek általában csak akkor válaszolznak, ha a segédek vagy orvosok valamely kérdést intéznek hozzájuk. Szólhatnak akkor is, ha a párbaj folyamán megsebesülnek s ezt a segédek nem vennék észre. Ha esetleg valami észrevételük volna, közlik azt segédekkel, akik aztán, a szükséghez képest és legjobb belátásuk szerint, az ellenfél segédeivel közösen intézkednek.

Igaz ugyan, hogy a harcképtelenség dolgában a segédek csupa humanizmusból sokszor igen enyhe mértékét veszik a sebesülésnek, de ez még mindig jobb, mintha kényelműen fogják föl a dolgot s a párbaj folytatásával esetleg egy halál sebesüléire szolgáltatnának alkalmat.)

85. §.

Életre-halálra való párbajt a segédeknek sohasem szabad se megajánlaniok, sem elfogadniok.

Tettlegetes bántalmazás esetében, a sértett fél kívánságára, a segédek elhatározhatják, hogy a kardpárbaj mindaddig folytatódik, *míg a sértett fél kívánja* vagy pedig a sértő további harcképtelenségét *ön maga* be nem ismeri.

A családi állás ellen elkövetett rendkívül súlyos sértés esetében pedig, a sértett fél írásbeli követelésére, a segédek elhatározhatják, hogy a párbajnak az első sebzés után véget vetnek ugyan, de aztán a párbajt

súlyosabb fegyvernemmel s az egyik fél teljes harcképtelenségéig folytatják. Ilyen esetekben a harcképtelenséget mindig a megsebesült fél maga hivatott megállapítani.

(A családi állás ellen elkövetett rendkívül súlyos sértés miatt értjük: az asszony, leány vagy nővér elcsábítását vagy megbecstelenítését. Ez az egyetlen eset, ahol az élet-halálra való párbajhoz nagyon közelálló úgynevezett kettős párbajt megengedhetők tartjuk, amelyben az ellenfelek karddal kezdik és pisztollyal folytatják, vagy — ami még ritkább — pisztollyal kezdik és karddal folytatják. A sértett félnek azonban *frásban* kell kijelentenie, hogy a kettős párbaj az ő határozott akaratára történik.

Más súlyos esetekben, mint például tettlegetes sértés esetén, a legszélsőbb követelés, ameddig lelkiismeretes segédek elmehetnek, az, hogy a párbaj addig folytatassák, míg a sértett fél kívánja vagy a sértő maga ki nem jelenti további harcképtelenségét.)

86. §.

A segédek vagy tanuk nem engedhetik meg, hogy egy vívómester hivatásszerű fegyverével vívjon párbajt, kivéve, ha a vívómestert tullegetes bántalmazták vagy családjá ellen követtek el sértést.

87. §.

Ha az ellenfelek valamelyike, akár a kihívó, akár a kihívott, valamely súlyosabb természetű betegsége miatt, nem vívhatna párbajt: a segédek — föltéve, hogy a beteg fél tullegetes sértést nem követett el — a párbajt elhalaszthatják; ez a halasztás azonban egy félénél hosszabb időre nem terjedhet.

Tullegetesség vagy a családi állás ellen elkövetett sértés esetében csak a sértett fél kérheti a párbaj elhalasztását; a sértő köteles neki ott, akkor és olyan elégtételt adni, ahol, amikor és amilyet a sértett fél kíván.

88. §.

A segédek a kardpárbajt megtagadhatják:

a) ha megbízójuknak karja annyira béna, hogy az a kardot kezelni képtelen;

b) ha megbízójuknak jobb karja vagy egyik lába hiányzik;

c) ha megbízójuknak jobb karja vagy egyik lába olyannyira beteg, hogy azt hosszabb ideig nem használhatja, úgyszintén, ha a fél sánta.

Ha azonban ebben a testi hiábában szenvedő egyének tettelegességet vagy a családi állás ellen való sértést követtek volna el, mindezek a tekintetek nem vehetők figyelembe.

(A testi gyöngeség vagy fogyatékoság nem vehető okul arra, hogy a sértőtől lovagias elégtételt ne követeljünk. Mert a becsületsértés vagy tetteleges bántalmazás éppúgy útját találja a társaságban, ha egészséges embertől jön, mintha valamilyes fizikai hiányban szenvedőtől ered. *Chateauvillard* azt mondja: „Aki béna karral ütni tud, köteleles azaz elégtételt is adni.“ A segédek azonban, amennyiben azt az elkövetett sértés mértéke megengedi, a párbajfőítételek megállapításánál mindenesetre vegyék tekintetbe a fél testi fogyatékoságát.)

89. §.

A sértett félnek joga van — ha a kardpárbaj a 88. §-ban felsorolt körülmények miatt visszautasításra talál — segédei útján pisztolypárbajt követelni s annak főtételeit és a távolságot meghatározni.

90. §.

A betegség vagy más egyéb testi fogyatkozás, mely miatt valamelyik fél párbajt vívni képtelen, az illető segédei által mindenkor valamely általánosan elismert orvosi tekintély bizonyítványával igazolható.

Az orvosi bizonyítvány megítélése a segédek hivatása, kik e tekintetben mindenkor szigorúan és rész-

rehajlatlanul ítéljenek. Véleménykülönbség esetén az úgy párbaj- (döntő-) bíróság döntése alá tartozik.

91. §.

Ha a beteg ellenfél betegségét orvosi bizonyítványal igazolni nem tudná vagy nem akarná, a segédek ezt a körülményt jegyzőkönyvbe veszik és a párbaj elhalasztása kérdésében legjobb meggyőződésük szerint határoznak. Véleménykülönbség esetén a kérdést párbaj- (döntő-) bíróság ítélete alá kell bocsátani.

92. §.

A segédek, ha csak felül tettelegesen nem sértett vagy a családi állás tekintélye ellen nem követett el sértést, a „pisztolypárbajt vezényszóra vagy jelre“ mindenkor visszautasíthatják.

(A „pisztolypárbaj vezényszóra vagy jelre“ legveszélyesebb neme a pisztolypárbajnak, mert abban a segédek a pisztolyt már felhúzott kakassal adják át az ellenfeleknek. Ugyanazért ezt a párbajt, amennyire csak lehet, mellőzni kell.)

93. §.

A segédek az ú. n. rendkívüli párbajok (lásd 211. §.) bármelyik nemét — ha az esetleg megajánlatnék — minden indokolás nélkül visszautasíthatják. Erről a körülményről jegyzőkönyvet kell készíteni, amelyet mindkét fél segédei aláírnak. Az aláírás megtagadását, az esetleges indokolással együtt, a jegyzőkönyv záradékában fel kell jegezni.

A rendkívüli párbaj visszautasítása nem jelenti egyszersmind a lovagias elégtétel megtagadását s amennyiben a sértett fél segédei, a visszautasításnak jegyzőkönyvbe való fölvétele után is, a rendes párbajok bármelyik nemét kívánják, ezt a sértő fél segédei elfogadni kötelesek.

94. §.

A segédek nem engedhetik meg, hogy kardpárbajoknál a vágások balkézszel hárittassanak el.

95. §.

Kardpárbajoknál a segédeknek előre kell megállapítaniok, hogy az ellenfeleket párbaj közben, lélekzetvétel céljából, pihentetik-e és meddig. A pihenő soha nem haladhatja meg az öt percet és nem lehet kevesebb egy percnél. Erre az időre a felek esetleg le is ülhetnek.

Ha valamelyik vívőfél az engedélyezett maximális öt percnyi pihenő után sem volna képes folytatni a viadalt, a párbajt a segédek minden körülmények között szüntessék be.

(A segédek a párbaj föltételnek megállapítása és jegyzőkönyvbe foglalása alkalmából állapotodjanak meg arra nézve is, hogy a párbaj tartama alatt az ellenfeleknek milyen időközökben és mennyi pihenőt engednek. A pihenő idejét lehetőleg rövidre kell szabni, mert az a párbaj színhelyén nemcsak az ellenfelekre, de a segédekre is kínos várakozás. Az első három menetnél, amikor a vívófelek szívüködése még eléggé normális, rendszerint néhány másodpercig tartó, — 10—15 percnyi vívás után azonban már 2—5 percig tartó szüneteket szokás az ellenfeleknek engedni, hogy kipihenessék magukat. Ha a vívó felek valamelyike a maximális 5 percnyi pihenő után sem volna képes folytatni a viadalt, a párbajt a segédek minden körülmények között szüntessék be, mert az illetőnek szívüködése esetleg annyira fokozódhatnék, hogy a párbaj folytatása életébe is kerülhetne.)

A pihenő időtartamának előzetesen történő megállapítása végül azért is szükséges, hogy a párbaj ne nyúljon a végtelenbe, ami különben is ellenkezik a lovagias elégtételadás szellemével.)

96. §.

Kardpárbajok esetén a segédek előzetesen állapotodjanak meg, vajjon a kard erősebb és biztosabb tartá-

sára szolgáló ú. n. tartó hurok használatát megegyedik-e vagy sem.

97. §.

Ha a segédek a párbaj föltételeire nézve már mindenben megegyeztek és semmi akadály sem forog fenn: meghatározzák a párbaj helyét, napját és óráját, hozott határozataikról megbízóikat személyesen értesítik, azokat nekik megmagyarázzák és megismertetik velük, hogy a szabályokhoz és feltételekhez híven és becsületesen fognak alkalmazkodni.

A párbaj helyéről a segédek nem kötelesek a feleket értesíteni.

(A párbaj helyét a segédek tartsák lehetőleg titokban. Ez különösen azért szükséges, hogy az ellenfelek hozzátartozói ne értesülhessenek róla és akár személyes megjelenésükkel, akár hatósági beavatkozással a párbajt meg ne akadályozhassák.)

98. §.

A fegyverekről mindig a segédek gondoskodnak: azokat, mielőtt még a párbaj színhelyére mennének, legalább fél nappal előbb szigorúan és lelkiismeretesen megvizsgálják kötelesek, megfelelnek-e az előírt követelményeknek. (Lásd 54., 55., 56. és 57. §-okat.)

Különösen arra ügyeljenek, hogy a fegyverek a vívó felek előtt teljesen ismeretlenek legyenek.

Gondoskodni tartoznak arról is, hogy a párbaj színhelyén a meghatározott fegyvernemből lehetőleg több pár legyen.

A fegyverek megvizsgálása alól a segédek még akkor sincsenek fölmentve, ha a pisztolypárbaj a sértett fél által ismert pisztolyokkal történik. Ez esetben is meg kell győződniük arról, hogy a fegyverek megfelelnek-e a párbaj-codex követelményeinek.

A párbaj színhelyén a fegyvereket csak közvetlenül a viadal előtt szabad átadni a feleknek.

(A fegyverek szigorú megvizsgálása igen fontos dolog, mert az esetben, ha a párbaj színhelyén — ahol újból meg-

vizsgálандók — kiderülne, hogy azok a viadalra nem alkalmasak, a párbajt el kellene halasztani. Ugyancsak a segédek kötelessége gondoskodni arról is, hogy a meghatározott fegyvernemből lehetőleg több pár legyen kéznél. Ez azért szükséges, mert megtörténhetik, — sőt sokszor meg is történik — hogy valamelyik fél fegyvere párbaj közben használatatlanná válik.)

99. §.

A párbajorvosokról szintén a segédek gondoskodnak. Mindkét fél részéről legalább egy-egy orvosnak — lehetőleg sebésztudornak — kell jelen lennie a párbajnál; a felek vagy segédek azonban hozhatnak magukkal több orvost is.

(Rendkívüli súlyos párbaj esetén az ellenfelek is, a segédek is hozhatnak a helyszínre egy-egy orvost, hogy a segítség azonnal kéznél legyen.)

100. §.

A segédek, akár békés úton intézik el az ügyet, akár párbajra bocsátják a feleket: tárgyalásaikról, mindenemű határozataikról s az elintézésről mindenkor két-két példányban jegyzőkönyvet kötelesek készíteni, amelyeknek egyik példányát az ügy elintézése után a sértettnek, másik példányát pedig a sértőnek adják át. A jegyzőkönyveket mindkét fél segédei aláírni kötelesek.

A jegyzőkönyv alakja, hangja és tartalma egyszerű, világos, tárgyilagos és tisztességes legyen, úgy hogy az a felek egyikét se sértse. (Lásd az Ötödik részt.)

101. §.

A párbaj színhelyén, akár a városban, akár a városon kívül volna az, egyik fél sem tartozik fél óránál tovább várakozni. Ha ez az idő elmúlt, a fél segédeivel távozhatnak, a segédeknek azonban előbb az esetről a helyszínen jegyzőkönyvet kell készíteniök. Ha a fél —

különösen abnormis időjárásnál, mint nagy melegben vagy nagy hidegben — netalán várakozni akarna, a segédek esetleg azzal is kényszeríthetik a színhely elhagyására, hogy különben megbízatásukról azonnal lemondanak.

(Lovagias ellenfelek pontosan be szokták tartani az időt, amely ki van jelölve arra, hogy becsületügyüket elintézzék. Ha mégis félórával várakozásra kötelezzük az elsőnek megjelent félt, ezt csak azért tesszük, mert a másik félt vagy segédeit esetleg valamelyes vis major akadályozhatja a pontos megjelenésben. A félóra elteltével, különösen abnormis időjárásnál, nagy melegben, nagy hidegben, záporban, hózivatarban stb. a segédek kötelesek a felüket hazatérésre bírni. Külön megállapodás esetén a felek és segédek addig várakoznak egymásra, amíg nekik tetszik.)

102. §.

Ha az egyik fél vagy ennek segédei a közösen megállapított időben és órában a párbaj színhelyén bármilyen okból is meg nem jelenhetnek, tartoznak erről az ellenfél segédeit *idő előtt* értesíteni s a találkozásra egy későbbi órát, esetleg a legközelebbi napot kitűzni.

103. §.

Ha az ellenfelek valamelyike a kitűzött időben a párbaj színhelyén meg nem jelenhetne s erről az értesítést már csak a *színhelyre* küldené, úgy a szemrehányás ezért csak az illető segédeit illelheti, mint akikről feltehető, hogy felüket kötelességére nem figyelmeztették.

A párbajra ez esetben 24 órán belül újabb határidőt kell kitűzni.

(Számítalanszor előfordult már az eset, hogy az ellenfelek valamelyike, segédeinek téves vagy félreértett értesítése folytán, a párbaj színhelyére elkésve érkezett vagy ott a kitűzött időben meg sem jelent. Miután ilyen késedelemnek vagy elmaradásnak ódiuma legtöbbször a segédekre hárul, nagyon ajánlatos, hogy a segédek a párbaj előtt felüket

személyesen fölkeressék és vele együtt jelenjenek meg a párbaj színhelyén.)

104. §.

Ha a felek valamelyike nem jelenik meg a párbaj színhelyén s elmaradását sem előre nem jelenti be, sem utólagosan elfogadható okkal nem igazolja — lovagias elégtételvévesre és adásra való jogát egyszer s mindenkorra elveszti.

Ha a meg nem jelent fél a sértő volna, a sértett vele szemben törvényes úton szerezzen elégtételt.

A sértett félnek mindazonáltal joga van, a sértő segédeinek kérelmére, a párbajra újabb határidőt kijelölni.

(Mindenesetre megdöbbentő hiánya a lovagias érzületnek, ha a sértő fél nem jelenik meg a párbaj színhelyén, hogy elégtételt szolgáltatson a sértettnek. Az ilyen könnyelmű vagy gyáva emberrel szemben nincs más útja a megtorlásnak, mint amelyet a törvény kijelöl.)

105. §.

A párbajt a színhelyre való megérkezéstől számított 10 percen belül lehetőleg meg kell kezdeni.

106. §.

A segédek becsületükkel felelősek mindenért, ami arra a párbajra vonatkozik, amelynél közreműködnek. Ugyanazért kötelesek a párbaj színhelyén, nemcsak közvetlenül a viadal előtt, de *viadal közben is*, nevezetesen *kardpárbajoknál minden összecsapás, pisztolypárbajoknál pedig minden golyóváltás után, az ellenfeleket ismételve is felhívni, hogy béküljenek meg egymással.*

A békítési kísérletekről a párbajról készített jegyzőkönyvben be kell számolni.

(Akármilyen súlyos is a sértés, mely szembe állította egymással az ellentéteket, akármilyen erősek legyenek is a párbaj feltételei, a segédeknek — a viadal színhelyén is —

mindannyiszor meg kell kísérelni a békítést, valahányszor ezek alkalmuk nyílik rá. Ilyen alkalom kínálkozik közvetlen a viadal előtt, melőtt az ellenfeleknek kezükbe adnák a fegyvereket s ismétődik, valahányszor egy-egy összecsapás vagy golyóváltás után pihenőt tartanak. A segédek mindannyiszor ne csupán formalitásból, de komolyan szólítsák fel a feleket, hogy gondolják meg a párbaj esetleges végzetes következményeit és béküljenek ki. Az ilyen békítési kísérlet, ha közvetlen a viadal előtt nem is biztat kedvező eredménnyel, de viadal közben, ha a felek egyszer már összemérték fegyvereiket, könnyen békülésre vezethet, különösen, ha a sértő megemberelli magát és férfias komolysággal s őszintén bocsánatot kér. Ilyen módon nagyon sok párbaj gyászos kimenetelének lehetett volna már eddig is elejét venni, ha a segédek mindig lovagiasan és humánusan gondolkoztak volna.)

107. §.

A segédek a párbaj színhelyén mind az ellenfelet, mind annak segédeit és orvosait üdvözlik, egymásnak bemutatkoznak s azután haladéktalanul a párbaj intézéséhez fognak.

108. §.

Abban az esetben, ha az ellenfelek, a segédek közvetítése nélkül, egymással közvetlenül egyeztek volna meg a párbaj feltételeiben: a segédek a párbaj színhelyén nyilatkozni kötelesek, hogy mely fegyvernemét tartanak az ügy elintézésére célszerűnek. Ha a felek ennek dacára ragaszkodnának egymás közt való megállapodásaikhoz, a segédek ezt a körülményt — mint szabályellenességet — jegyzőkönyvbe veszik s azontúl már csak mint tanuk intézik és ellenőrzik a párbaj becsületes és szabályszerű lefolyását.

109. §.

A párbaj színhelyén az ellenfelek helyeinek kijelölése szintén a segédek kötelessége. A helyeknek a lehe-

tőségig egyenlőknek s olyanoknak kell lenniök, hogy a vívó felek a viadal folyamán szabad mozgásukban ne akadályoztassanak.

(Általános szokás a kardpárbajokat rendszerint vívótermekben, a pisztolypárbajokat ellenben a szabadban megvívni. Vívótermekben a segédeknek arra kell ügyelniök, hogy a világitás ne feszélyezze a feleket, a szabadban pedig, hogy nap, szél, eső vagy hóvihár ellen ne állítsák fel őket.)

110. §.

A párbajföltételek közlése s a békítés mehiúsulása után, a vezetőség az összes segédek előtt figyelemzeti a vívófeleket a vezényszavakra, majd megadja a jelt a viadalra.

A vezényszavak vagy jelek mind a kard-, mind a pisztolypárbajnál különbözők.

111. §.

Ha az ellenfelek a párbajnál bátran és férfiasan állották meg a helyüket s a sértés nem súlyos természetű, a segédek — kölcsönös megegyezéssel — vér vagy sebesülés nélkül is befejezhetik nyilváníthatják a párbajt. A sértett félnek kívánságára azonban a párbajt folytatni kell.

(Vannak esetek, amikor az ellenfelek valamely csekélyebb jelentőségű sértés miatt s voltaképpen csak azért állanak szembe egymással fegyverrel, hogy a társadalmi formáknak eleget tegyenek. Az ilyen párbajokat a segédek közös megegyezéssel, vér és sebesülés nélkül is befejezhetik, ha ugyan a sértett fél nem kívánja a párbaj folytatását.

Erre már precedens is van a magyar párbajok történetében. Két előkelő társadalmi állású férfiú, L. K. kúriai bíró és P. K. ügyvéd — mind a ketten elismert vívók — társaságban összeszólalkoztak. Másnap kardpárbajjal intézték el az ügyet. Három összecsapás után még mind a két fél sértetlen volt. Ekkor a segédek visszavonultak s egyértelműen elhatározták, hogy tekintettel a felek között fennálló

bizalmas baráti viszonyra s a sértés csekélységére, a lovagias elégtételt, habár sebesülés nem is történt, megadottának tartják. L. K. kúriai bíró, a sértett fél szívesen hozzájárult a segédek lovagias felfogásához s a párbaj ezzel a felek őszinte kibékülésével véget ért. És Magyarország gavallérvilága együttérzésével szentesítette a segédek lelkiismeretes és lovagias eljárását.)

112. §.

A segédek vagy tanúk, saját életük veszélyeztetésével is, kötelesek a párbajt félbeszakítani.

a) ha a párbajföltételek vagy a netalán létező különös szabályok valamelyik fél által megsértetnének;

b) ha a vívó felek valamelyike lefegyvereztetnék vagy elbuknék;

c) ha a vívó felek valamelyikének fegyvere az ellenfél testét érintené.

Kivételnek csak a pisztolypárbajoknál és csak abban az esetben van helye, ha a segédek közt erre nézve külön megállapodás jött létre, illetőleg ha a sebesült félnek még lövésjoga van.

(A segédek becsületükkel lévén felelősek mindenért, ami a párbajnál történik, a viadalt rögtön megállítani kötelesek, amint valami szabályellenesség, vagy csak látszólagos sebzés is történik. Különösen kardpárbajoknál fontos dolog ez, ahol a legszigorúbb feltételek dacára is, meg kell állítani a feleket, míhelyt valamelyiknek a kardja testet ért; a viadalt azután csak a harc képesség megállapítása után folytatható. Ha a segédek e tekintetben lelkiismeretesen járnak el, jóformán ki van zárva az az eset, hogy 5-6 harc képtelenséget okozó seb is essék, míg a segédek közelépnének, amint az, fájdalom, igen sokszor megtörténik.

Meg kell állítani a viadalt lefegyverzés esetén is, ha tudniillik valamelyik vívófelel jelt fegyverét, vagy viadalt közben elesik.)

113. §.

Ha a párbajszabályok vagy a párbajföltételek megsértettek, a segédek vagy tanúknak a tényállásról még

ott a helyszínen jegyzőkönyvet kell készíteniök és ha ez úton sebesülés vagy éppen halál okoztatott volna, a bűnös ellen a törvényes lépéseket haladéktalanul meg kell tenniök.

114. §.

A segédek vagy tanuk, ha valamelyik fél ellen a párbajszabályok vagy föltételek megsértése, esetleg ellenfelének ez úton való megsebesítése vagy éppen megölése miatt törvényszéki eljárás indíthatnék, a törvény előtt részrehajlatlanul, becsületesen és lelkiismeretesen tartoznak az igazságot megvallani.

115. §.

A segédeket vagy tanukat, föltéve, hogy az elkövetett szabálytalanság nem az ő könnyelműségük, hanyagságuk vagy éppen részességüknek volt eredménye, felük büne sohasem terhelheti.

116. §.

A segédek vagy tanuk a párbaj színhelyén semmiféle kihívást elfogadni s még kevésbé azt ott helyben elintézni nem kötelesek.

Az ilyen kihívásokat, a lovagias eljárás előírt szabályai és föltételei szerint, külön kell elintézni.

117. §.

Ha a segédek vagy tanuk a párbaj miatt, amelynél közreműködtek, az ellenfél vagy annak megbízottjai által párbajra hivatnak, a kihívott segédeket vagy tanukat a tettegesen sértett fél mindenemű jogai megilletik. (Lásd 21. és 22. §-ok.)

118. §.

A segédek a párbajügyre vonatkozólag, amelyben mint megbízottak szerepeltek, nyilvánosan semmiféle nyilatkozatot ne tegyenek s különösen a hírlapi vitakozást kerüljék.

(A becsületügyek teljesen és kizárólag magánügyek, amelyek ennél fogva az érdekelt feleken és segédeken kívül senkire sem tartoznak. Helytelen és elítélendő dolog tehát, ha akár a felek, akár a segédek a nyilvánosság elé viszik ezeket az ügyeket. Eltekintve attól, hogy ezzel az ügyet elmergesíthetik és esetleg annak lovagias elintézését veszélyeztethetik, felhívhatják reá a törvény figyelmét is, mely aztán beavatkozásával mindkét félnek csak hátrányára válhatik. A segédek azért kerüljenek az ügy elintézéséig minden nyilvánosságot, sehol semmiféle nyilatkozatot ne tegyenek, különösen pedig kerüljék a legnagyobb nyilvánosságot, a sajtót. Az ügy elintézése után, de csak akkor, ha a sértés nyilvánosan történt, elég alkalmuk lehet nyilvánosan is közhírré tenni, hogy az ügyet lovagiasan elintézték. Ilyen esetekben a hírlapi közlés szövegét az összes segédek közös megegyezéssel állapítják meg s a megállapított szöveget mindannyian aláírják. Ha azonban a sértés nem nyilvánosan történt, a nyilvánosságnak az elintézéshez semmi köze sincs. (Lásd: Füg. 32. p.)

Megfigyeléseink igazolják, hogy — különösen egyetemi hallgatók közt — a legtöbb párbajt csak azért vívják, hogy azután a segédek büszkén hirdethessék a hírlapokban, hogy X. és Y. az ügyet lovagiasan elintézték. Utóbbi időkben a hírlapok az ilyen párbajhíreket vagy egyáltalán nem közlik vagy a nyilittéri rovathoz utalják, ahol azt X. és Y. drágán megfizetik. A sajtónak ez a bölcs reformja kétségteljesen sokat járult hozzá, hogy az úgynevezett ifjúsági párbajok lehetőleg kevesbítettessenek. Ez azonban még mindig nem elég. Teljes szolgálatot a sajtó csak akkor tenne a társadalomnak és az igaz értelemben vett lovagias érületnek, ha az ilyen párbajcsockák elől egészen elzárna a nyilvánosság útját s azoknak elintézéséről még megfizetett alakban sem venne tudomást.)

119. §.

Ha a párbajt akár magán-, akár hatósági úton megakadályozzák, a segédek gondoskodni tartoznak, hogy annak megvívására 24 órán belül újabb határidő és hely tűzessék ki.

120. §.

A segédek vagy tanúk egyéb kötelességeiről az egyes párbajnemek külön szabályai intézkednek.

MÁSODIK RÉSZ.

A párbajok.

I.

A kardpárbaj és annak szabályai.

121. §.

A kardpárbajnak két neme van:

- a) kardpárbaj szúrás nélkül;
- b) kardpárbaj szúrással.

Kisebbségek elintézésére rendszerint a kardpárbajt szúrás nélkül alkalmazzák, mely kevésbé veszélyes, mint a kardpárbaj szúrással, amelyet csak a leg súlyosabb esetekben határoznak el a segédek.

Mindkét nemű kardpárbaj szabályai kevés eltéréssel azonosak.

122. §.

A párbaj színhelyére érve, mind az ellenfelek, mind a segédek egymást udvariasan üdvözölni kötelesek. A segédek és orvosok kölcsönösen be is mutatkoznak egymásnak. Az ellenfelek ezalatt némán visszavonulnak és bevárják a segédek intézkedéseit.

(Szokás a párbajnál, hogy a segédek bemutatkoznak az ellenfélnek is. Ez azonban egészen tetszés dolga és éppen öggyel nem szabálytalan.)